



**Vilniaus darželis-
mokykla
"VILIJA"
IKIMOKYKLINIO UGDYMO
PROGRAMA**



**Szkoła-przedszkole
"Wilia"**

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Vilniaus darželis-mokykla „Vilija“, Vilnius 2017

Išimokytinio ugdymo programos rengėjai:

Sofija Matarevič - direktorė.

Česlava Jankovska - direktorės pavaduotoja ugdymui.

Barbara Kloviėnė - direktoriaus pavaduotoja ugdymui.



**HAPPY AGENCY, UAB 4BALTICS
KONSTITUCIJOS PR. 23, VILNIAUS M. SAV., LT-08105
EL. PAŠTO ADRESAS: INFO@HAPPY-A.EU**

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos.....	4
2. Tikslai ir uždaviniai.....	10
3. Ugdymo turinys, metodai ir priemonės.....	12
3.1. Sveikata.....	16
3.2. Emocinis ir socialinis ugdymas.....	23
3.3. Kalba ir komunikavimas.....	34
3.4. Pasaulio pažinimas.....	42
3.5. Menai.....	51
4. Į visas ugdymo (si) sritis integruojami gebėjimai.....	62
5. Vaikų ugdymosi pasiekimai ir jų vertinimas.....	71
6. Priedai.....	73
7. Literatūra.....	75

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Ikimokyklinio ugdymo programos teikėjas- Vilniaus darželis- mokykla „Vilija“

Darželis-mokykla yra Vilniaus miesto savivaldybės biudžetinė, pelno nesiekianti ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio vaikų ugdymo įstaiga. Ugdymo kalba - lenkų, rusų ir lietuvių.

Darželio-mokyklos steigėjas - Vilniaus savivaldybės taryba, kodas 8864892, adresas - Konstitucijos pr. 3, LT-09601 Vilnius. Darželio-mokyklos veiklą koordinuoja Vilniaus savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto departamento Ikimokyklinio ugdymo skyrius.

Darželio-mokyklos adresas: Taikos g. 15, Vilnius, tel.: 8 (5) 242 6441, faksas 8 (5) 242 6440, Laisvės pr. 57, Vilnius, tel.: 8 (5) 241 3987, 8 (5) 242 9474, el. pašto adresas: rastine@vilija.vilnius.lm.lt, svetainės adresas: www.dmvilija.lt

Ugdymo programos atnaujinimo prielaidos

Ikimokykliniai metai yra be galo svarbūs tolimesnei vaiko asmenybės raidai. Šiame amžiuje susiformuoja vaiko asmenybės pamatai, t.y. formuojasi vertybių sistema, charakterio bruožai, atsiskleidžia vaiko gebėjimai ir polinkiai. Vaiko ugdymasis ir vystamasis didele dalimi priklauso nuo šeimos, joje puoselėjamų vertybių, kurias vaikas natūraliai perima.

Ikimokyklinio ugdymo programa atliepdama šiuolaikinės visuomenės gyvenimo pokyčius, orientuojasi į naujų technologijų taikymą, ir šiuolaikinių vaikų gebėjimą naudotis informacinėmis technologijomis (išmanusis telefonas, kompiuteris, interaktyvi lenta...).

Atnaujinant ikimokyklinio ugdymo programą buvo vadovaujama ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančiais ir metodinę pagalbą teikiančiais dokumentais: Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu (2005), LR švietimo įstatymo (2011) nuostatomis, Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2014), Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2014) ir kitais ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančiais teisiniais bei norminiais aktais.

Vaikai ir jų poreikiai

Darželis-mokyklą „Vilija“ lanko vakai nuo 1,5 iki 11 metų. Įstaigoje vykdomas ikimokyklinio (1,5-6 m. vaikams), priešmokyklinio (6-7 m. vaikams) ir pradinio ugdymo (7-11 m. mokiniams) programos, kurios apima

ugdymo procesą ir turinį, metodus bei organizavimo formas, materialinę bazę, šeimos ir švietimo įstaigos sąveiką.

Darželį lanko 82% vaikų iš lenkiškų, 5% iš rusiškų ir 13% iš mišrių šeimų (lenkų, lietuvių, rusų), todėl laikomasi nuostatos, kad kitataučiai vaikai turi teisę į savitą kultūrinį gyvenimą, ypatingas dėmesys skiriamas gimtajai lenkų bei rusų ir valstybinei lietuvių kalboms ugdyti. Vaikai nori jaustis saugūs, daug judėti, žaisti, bendrauti su bendraamžiais, kaupti patirtį per saviraišką, eksperimentavimus ir tyrinėjimus. Vaikams sudarytos sąlygos rinktis veiklą pagal pomėgius ir galias, lavėti tiek, kiek kiekvienas turi prigimtinių jėgų. Įstaigoje vyksta papildomos veiklos: šachmatų užsiėmimai, veikia šokių, krepšinio, Vietnamo kovų būrelis ir vokalinis ansamblis.

Darželis-mokykla teikia kvalifikuotą socialinio pedagogo-logopedo pagalbą specialiųjų poreikių vaikams turintiems kalbos ir komunikacijos sutrikimų.

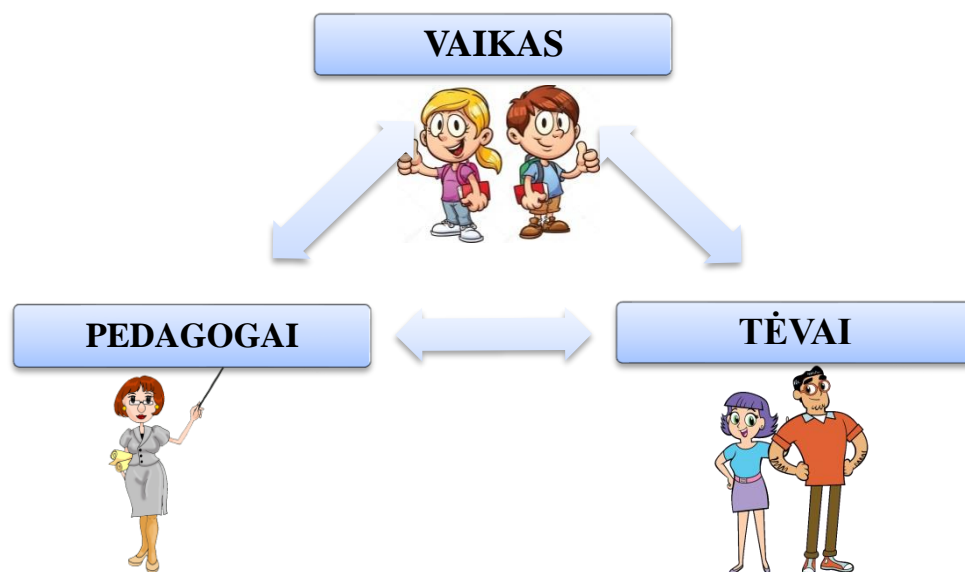
***Mokytojų
ir kitų
specialistų
pasirėngimas***

Darželyje-mokykloje dirba mokytojai, atitinkantys kvalifikacinius reikalavimus mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio ugdymo programas, kurie savo darbe vadovaujasi individualizavimo ir diferencijavimo principu, tenkina įvairių vaikų poreikius. Mokykloje plėtojama meninė veikla, sudarytos sąlygos anglų ir lietuvių kalbos ankstyvajam mokymuisi. Visi pedagogai turi pedagoginę-psichologinę kvalifikaciją ir yra dalyko specialistai. Pedagogų komanda yra kvalifikuota, kompetentinga, gebanti keistis, nuolat besimokanti, energinga, aktyviai ieškanti naujovių ir jas įgyvendinanti, todėl nuolat bendradarbiaudami tarpusavyje ir su šeima, pedagogai siekia konstruktyvaus abipusio dialogo, švietimo paslaugų kokybės bei tėvų ir pedagogų interesų, poreikių ir lūkesčių dermės.

***Tėvų
(globėjų)
ir
bendruomenės
poreikiai ir
lūkesčiai***

Lietuvos Respublikos Konstitucija teigia, kad už vaikų ugdymą atsakingi tėvai ir mokykla. Šeimos ir darželio-mokyklos atsakomybė abipusė. Tėvai gauna iš darželio-mokyklos visokeriopą informaciją: apie ugdymo proceso organizavimą, jos veiklos tikslus, uždavinius ir kryptis, mokymo turinį bei būdus. Tėveliai kviečiami dalyvauti vaiko ugdymo procese kaip pagalbininkai ir partneriai.

Dauguma tėvų pageidauja, kad įstaigoje būtų tenkinami vaikų pažinimo, socialiniai, etniniai, saviraiškos, saugumo poreikiai. Pirmenybę jie teikia vaiko fiziniam ir psichiniam saugumui, visuminiam vaikų ugdymui.



Dauguma tėvų pageidauja, kad įstaigoje būtų tenkinami vaikų pažinimo, socialiniai, etniniai, saviraiškos, saugumo poreikiai. Pirmenybę jie teikia vaiko fiziniam ir psichiniam saugumui, visuminiam vaikų ugdymui.

Tėvai pageidauja, kad vaikai gebėtų taisyklingai bendrauti savo gimtąja lenkų ir rusų kalba, jiems būtų sudarytos sąlygos įgyti tautinę tapatybę, puoselėti lenkų tautos kultūrą, tradicijas ir papročius. Tačiau tam, kad vaikai sėkmingai socializuotųsi šiuolaikiniame Lietuvos gyvenime, tėvai nori, kad jų vaikai jau nuo ketverių metų pradėtų mokytis valstybinės (lietuvių) kalbos, susipažintų su Lietuvos praeitimi, etnokultūra, šiuolaikinėmis kultūrinėmis ir dvasinėmis vertybėmis. Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Ugdytinių tėvams (globėjams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas įstaigoje.

Įstaigos bendruomenėje formuojamas teigiamas požiūris į vaiko fizinę, protinę, meninę, pažintinę veiklą, savarankiškumą, saviraišką, deramą vaiko socializaciją ir tinkamą pasirengimą perėjimui į aukštesnę ugdymo(si) pakopą - priešmokyklinį ugdymą(si). Vienas iš svarbiausių bendruomenės poreikių - kitakalbių vaikų iš mišrių šeimų lietuvių kalbos lavinimas. Ypatingas dėmesys skiriamas vaikams valstybinės kalbos lavinimui nuo ketverių metų.

Įstaigos savitumas

Darželio-mokyklos ugdymo paskirtis - padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius poreikius; padėti vaikui

pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą; suteikti asmeniui dorinės ir socialinės brandos pradmenis, elementarų raštingumą, padėti jam pasirengti mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas).

Visapusiška kūrybinė sklaida - pagrindinė ugdymo nuostata, kuria remiantis kuriamos sąlygos įvairių vaiko poreikių tenkinimui, sudarant galimybę ugdytis pagal savo amžiaus galias, fizines, dvasines savybes, patirtį.

Darželyje-mokykloje vaiko asmenybės ugdymas grindžiamas lenkų ir rusų tautos kultūros vertybių puoselėjimu ir etnokultūriniu ugdymu. Atkreipiamas ypatingas dėmesys į lenkų ir rusų tautinės mažumos šaknų pripažinimą ir protėvių kultūros, papročių bei tradicijų puoselėjimą. Įstaigoje organizuojami renginiai ir švenčiamos tautinės lenkų šventės (Senjorų šventė, Užgavėnės, Velykos, Mykolinės,) bei lietuviškos šventės (Vasario 16-osios minėjimas, kovo 11-oji), į kurias kviečiami vietos bendruomenės nariai, ugdytinių tėvai, seneliai. Ugdytiniai dalyvauja festivalyje „Slavų vainikas“, „Dainuojantys darželis“.

Įstaiga dalyvauja tarptautinėje ankstyvosios prevencijos programoje „Žipio draugai“, kuri skirta 5-7 metų vaikams. Ši programa siekia pagerinti emocinę vaikų savijautą, padedama jiems įgyti socialinių ir emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų.

Taikomi M. Montesori, Valdorfo, R. Emilia metodikos elementai. Grupėse įrengta kūrybinių tyrinėjimų erdvė su šviesos stalų, daug dėmesio skiriant eksperimentinei, tiriamajai veiklai.

Mokykloje-darželyje dirba aukštos kvalifikacijos pedagogai, kurie savo darbe vadovaujasi individualizavimo ir diferencijavimo principu, tenkina įvairių vaikų poreikius.

Integruojami vaikai: turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų; turintys nežymių ir vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių sutrikimų. Korekcinę pagalbą vaikams ir konsultacijas tėvams teikia logopedas, kūno kultūros pedagogas, muzikos pedagogas.. Atsižvelgiant į įstaigą lankančių vaikų interesus ir poreikius mokykloje plėtojama meninė veikla: veikia dainų ansamblis „Stokrotki“. Vaikai, ypač gabūs lanko loginio mąstymo, IKT, žurnalistikos būrelį. Mokykloje sudarytos sąlygos anglų ir lietuvių kalbos ankstyvajam mokymuisi. Įstaigoje yra sporto ir muzikos salės, logopedo ir lietuvių kalbos kabinetai, veikia biblioteka, kompiuterių klasė. Įstaigoje veikia

**Požiūris į
vaiką ir jo
ugdymą**

tėčių klubas „Tato klub“, kuriame tėčiai veda seminarus, skaito pranešimus tėvams.

Darželis-mokykla „Vilija“ yra Vilniaus Justiniškių mikrorajone, kuriame vaikai tenkina natūralius tyrinėjimo, eksperimentavimo, ir atradimų poreikius. Sudarytos galimybės vaikams susipažinti su Vilniaus miesto kultūriniais ir istoriniais paminklais (Gedimino pilimi, Televizijos bokštu, Aušros vartų, Katedros bažnyčiomis, Trijų Kryžių kalnu ir kt.).

Bendradarbiavimo partneriai aktyvūs švenčių, įvairių renginių, projektų, akcijų dalyviai. Įstaiga tampa vis labiau veikli, informatyvi kai veikiama ne tik jos teritorijoje, bet ir bendradarbiaujant su miesto bendruomene, kurioje randamės.

Pedagogai orientuojasi į šiuolaikinę ugdymo sampratą, t.y. supranta vaiko raidą ir patį ugdymo procesą kaip vieningą visumą. Vaikas traktuojamas kaip aktyvus savo žinojimo, identiteto, kultūros kūrėjas, o ugdymo programa orientuota į vaiką, vaikas dalyvauja jos kūrime ir pertvarkyme. Ugdymo procesas, kurio pagrindas - pedagogo idėjos ir vaiko savarankiška, kūrybinė jų pertvarka, yra netiesioginis, vedantis vaiką į savarankišką, kritišką informacijos priėmimą - tuo pereinama prie vaiko patirtinio ugdymosi.

Ugdyme orientuojamės į *humanistinę* filosofijos kryptį (A.Maslow, R..Rogers), sudaromos sąlygos vaiko saviraiškos ir savirealizacijos poreikių tenkinimui, sėkmei išgyventi. Remiamės *progresyvistine* filosofijos ugdymo kryptimi, todėl akcentuojame ne žinias ir žinojimą, o ugdytinio gebėjimą spręsti problemas, vertinti sukaupią informaciją, ją interpretuoti, rengti individualius projektus. Ugdymo paskirtis – išmokyti mokytis, mąstyti, todėl taikome aktyvius ugdymo (si) metodus, kreipiančius ugdytinius į veiklą. Ypač mums svarbios ugdytinio individualios skirtybės, todėl ugdymo turinio sudaryme vadovaujamės individualizavimo, integracijos principais.

Atsižvelgiant į rekonstruktyvistinę ugdymo filosofijos kryptį, vaikui sudarytos sąlygos aktyviai suvokti mokomąją medžiagą, ugdytis už įstaigos ribų, natūralioje aplinkoje (gamtoje, parodose, išvykose, šventėse, festivaliuose). Ugdymo tikslams įgyvendinti pastoviai naudojamos sporto salė, aktų salė, logopedinis kabinetas, įstaigos gamtinė aplinka ir kt., kur ugdomąją medžiagą vaikai įsisavina eksperimentuodami, žaisdami įvairius žaidimus, bandydami, aktyviai veikdami aplinkoje, atlikdami įvairius atradimus.

Asmenybės laisvę suteikia gabumų vystymas dirbant ir kuriant. Tik laisvoje ir kūrybingoje asmenybėje gali atsiskleisti tikra asmenybė, supratimas ir meilė kitam žmogui.

Teistinė bazė

Darželis-mokykla „Vilija“ savo veiklą grindžia Vaiko teisių konvencija, Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos švietimo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais aktais, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimais, Savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto departamento Švietimo skyriaus vedėjo įsakymais, įstaigos nuostatais ir kitais mokyklos-darželio dokumentais.

Atsižvelgdami į Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos nuostatas ir jausdami šiuolaikinei šeimai kylančius poreikius, numatome stiprinti paslaugų šeimai plėtrą. Manome, jog labai svarbu įstaigoje sukurti gerą šeimų bendradarbiavimo, pedagoginio ir psichologinio konsultavimo sistemą, kad ugdytiniai galėtų kuo geriau tenkinti savo socialinius poreikius, o pačios įstaigos gyvenime aktyviau dalyvautų tėvai (Vaiko gerovės politikos koncepcija, 2003 m. rugpjūčio 20 d. LR nutarimas Nr. IX –1569).

Programos paskirtis

Programa skirta vaikams, ikimokyklinio ugdymo pedagogams, tenkinantiems lenkų, rusų tautinės mažumos vaikų, jų tėvų ir bendruomenės poreikius bei tėvams, besidomintiems mažų vaikų ugdymu (si).

Programa yra lanksti, todėl bus nuolat atnaujinama ir tobulinama atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimo rezultatus, poreikių kaitą, tėvų lūkesčius ir pageidavimus, pedagogų pastebėjimus ir rekomendacijas.

Tikimės, kad ikimokyklinio ugdymo (si) programos parengimas ir įdiegimas praktikoje paskatins pedagogus įgyti naujų kompetencijų, nuolat tobulintis ir mokytis visą gyvenimą.

2. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas

Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias kiekvienam vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius poreikius pagal jo patirtį ir galias.

Uždaviniai

Vaikas:

- Saugos ir stiprins savo fizinę ir psichinę sveikatą, psichologinį ir fizinį saugumą, tenkins savo judėjimo ir fizinio aktyvumo poreikį, sukurtoje sėkmingam ugdymui (si) aplinkoje.
- Įgys savitvarkos bei savitarnos pradmenis, ugdys sveikos ir saugios gyvensenos įgūdžius, savarankiškumą.
- Ugdys tautinio tapatumo jausmus bei savimone, atveriančią galimybes giliau ir išsamiau pažinti lenkų, rusų ir lietuvių tautų papročius, švenčių tradicijas, meną, skatinant tai aktyviai perimti, pritaikyti ir tęsti ugdymo (si) procese.
- Kaups sociokultūrinę patirtį, įgys tvirtas dorovines nuostatas.
- Puoselės ir turtins gimtąją lenkų ir rusų kalbą, ypatingą dėmesį skiriant komunikacinių galių ugdymui.
- Pažins ir perims lietuvių tautos istorinį bei kultūrinį palikimą per valstybinės (lietuvių) kalbos mokymąsi, perims lietuvių kalbos žinias. Įgys elementarius lietuvių kalbos įgūdžius (susikalbėti su draugais kieme, suprasti suaugusiojo kalbą, televizijos laidos vaikams), žadins kalbinio bendravimo motyvus, norą kalbėti lietuviškai.
- Gebės atsiskleisti individualius savo poreikius ir gebėjimus, pritaikys ir įgyvendins ugdymo (si) turinį.
- Per žaidimą ir meninę veiklą ugdys kūrybiškumą ir pažintinius gebėjimus (mąstymo, vaizduotės, pojūčių, jausmų).
- Palaikys, stiprins, įtvirtins besiformuojančius savo gebėjimus, saugiai vystys jo vidinis pasaulis.
- jaustis saugiam, pripažintam ir įvertintam;

Ugdymo vertybės

- nuolat mokytis;
- puošti savo aplinką.

Ugdymo esmė - padėti vaikui atsiskleisti visa savo asmenybe ir integruotis į visuomenę.

Mokyklos-darželio bendruomenė siekia tenkinti vaikų prigimtinius poreikius, ugdyti kūrybišką ir laisvą asmenybę, teikti kuo kokybiškesnę pradinę ugdymą. Mokykla-darželis orientuojasi į šeimos poreikius, diegia naujoves, dalyvauja įvairiose programose, siekia pritraukti kuo daugiau lėšų vaikų ugdymo kokybei gerinti bei šeimų poreikiams tenkinti.

Mokykla-darželis siekia kurti kuo kokybiškesnę ugdymosi aplinką, atsižvelgdama į bendruomenės narių poreikius.

Mokykla-darželis siekia užtikrinti valstybės bei savivaldybės deleguotas funkcijas, švietimo prioritetus.

Siekiama, kad vaikas taptų:

- oria, laisva, kūrybiška asmenybe;
- aktyviu bendruomenės dalyviu, tolerantišku skirtybėms;
- sėkmingai besimokančiuoju.

3. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymo turinys

Programos ugdymo turinys siejamas su programos tikslais ir uždaviniais, apibrėžiančiais pagrindinius įstaigos siekius; principais, reglamentuojančiais ugdymo proceso organizavimo pobūdį, ugdymo aplinkos kūrimą, pedagoginės sąveikos būdus ir kt.

Pagrindinė ugdymo (si) organizavimo forma yra įvairiapusiškai vaiko patirtį platinanti veikla. Tai ne tik visos grupės auklėtojos organizuota veikla, bet ir individuali vieno vaiko veikla, mažos grupės vaikų veikla. Žaidimas – pagrindinė ir ypatinga vaikų veikla, gyvenimo, elgesio, patirties ir informacijos kaupimo forma. Vilniaus darželio-mokyklos „Vilija“ ikimokyklinės programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymo (si) sritys:

1. Pažinimo ugdymasis.
2. Kalbos ir komunikavimo ugdymasis.
3. Meninis ugdymasis.
4. Sveikatos saugojimo ugdymasis.
5. Emocinis ir socialinis ugdymasis.

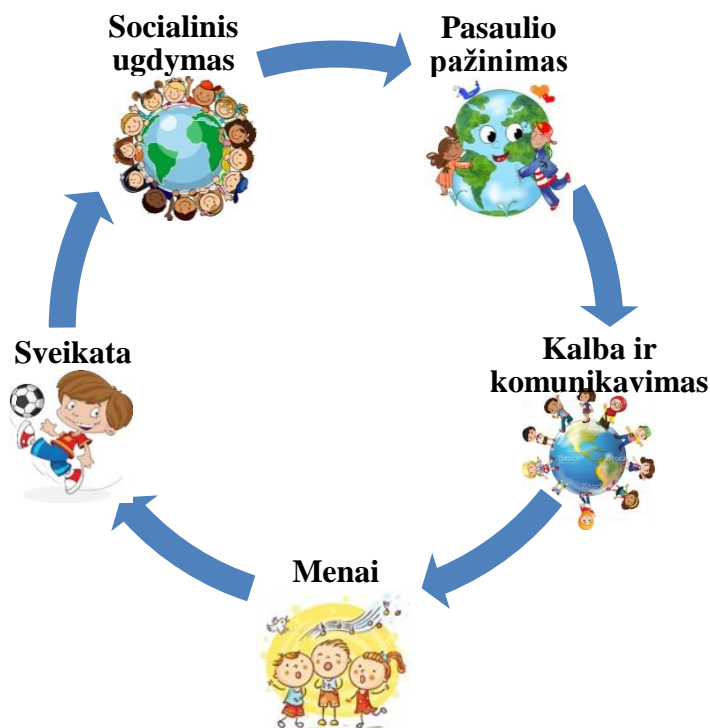
Šešta sričių grupė (mokėjimas mokyti, iniciatyvumas ir atkaklumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas) integruojami į visas ugdymo (si) sritis.

Vaiko ugdymo (si) bei pasiekimų sričių modelis

Vilniaus darželio-mokyklos „Vilija“ vaiko ugdymosi kryptys sudarytos iš 18-os vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos Vilniaus darželio-mokyklos „Vilija“ „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše“. Ugdymo turinyje atskleidžiami svarbiausi vaiko ugdymosi krypčių ir pasiekimų sričių apibūdinimai (charakteristikos). Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 1,5 –3 m. vaikas (ankstyvasis amžius), 3-4 m. 4-5 m. ir 5-6 m. vaikas (ikimokyklinis amžius). Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja

Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: *socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninę.*



Ugdymo (si) turinį pateikiame pagal integruojančias pasaulio ir savęs pažinimo temas. Temų sistema siekiama:

- tradicinių lenkų ir lietuvių kultūrų vertybių prieinamumo;
- gamtos ciklą, ritmo, vyksmo suvokimo;
- elementarių civilizacijos, gamybos, komercijos procesų atspindžių mažo vaiko gyvenime;
- atsižvelgiama į realias tam tikro amžiaus vaikų galimybes, jų patyrimas plečiamas nuo „čia ir dabar“ į „kitur“, nuo „praeityje“ į „ateityje“;
- temų turinys skatina ne tik pažinti, sužinoti, atrasti, bet ir išreikšti save, kurti, išgyventi, ieškoti problemų sprendimo būdų.

Kiekvienas ikimokyklinio ugdymo auklėtojas sudaro tam tikram laikotarpiui atvirąjį veiklos planą, kuris orientuojasi į vaikų ugdymosi rezultatus. Vaikų ugdymosi rezultatų ir jiems pasiekti skirtos ugdomosios veiklos planavimas turi būti toks, kuris leidžia realizuoti svarbiausius kokybiško planavimo priemones.

Ugdymo metodai

Vaikų ugdymo (si) metodai atspindi veiklos būdus, stimuliuojančius ir nukreipiančius pačių vaikų aktyvią veiklą, apjungiančius pedagogų ir vaikų pastangas siekiant bendro tikslo. Ugdymo metodai nukreipti į visuminį vaiko ugdymą, dėmesys

paskirstomas visų ugdymo sričių ir kompetencijų (socialinės, komunikavimo pažinimo, sveikatos saugojimo, meninės) ugdymui, kompleksiskai ugdant bendruosius bei specialiuosius gebėjimus (meninius, intelektinius, sportinius ir kt.). Pasirinkti ugdymo metodai atitinka vaikų amžių ir galimybes, individualius poreikius ir neprieštaruoja šiuolaikinės pedagogikos principams. Jie atnaujinami, papildomi, atsižvelgiant į vaikų pageidavimus, pedagogų sumanymus, tėvų rekomendacijas, metodų taikymo veiksmingumo vertinimo rezultatus, informacinę medžiagą, pedagoginę bei metodinę literatūrą.

Informacijos paieškos: įvairių informacijos šaltinių paieškos ir atsakymų juose radimas; teksto vaizdo analizė; klausymasis; demonstravimas; skaitymas.

Ugdymo (si) modeliuojant: situacijų vaidinimai, situacijų žaidimas, situacijų kūrimas, „Voratinklis“, žodžių žemėlapis, piramidės statymas, kompozicija, kampai.

Kūrybiniai ugdymo: blyksnis, autoriaus kėdė, siužeto kūrimas, variantų kūrimas, kūrybiniai bandymai, idėjų išplėtojimas, bendras piešinys.

Tyrinėjimų: stebėjimas, eksperimentai, bandymai ir atradimai, atvejo analizė, interviu, individualus tyrinėjimas.

Problemų išsiaiškinimo: diskusijos, pokalbis, pasakojimas, apskritasis stalas, „Minčių ežys“, klausimai ir užuominos, klausimų ramunė, klausiamieji žodžiai, sumaišytas eiliškumas, „Stori“ ir „ploni“ klausimai, „Sakyk ir klausk“, svarbus įvykis.

Sprendimų atradimo: „Aš pats galiu“, asociacijų žaidimas, argumentai „už“ ir „prieš“, nebaigti sakiniai, minčių lietus, minčių žemėlapis.

Praktiniai: praktiniai veiksmai, mėgdžiojimas, veiksmų sekos kartojimas, pažintinis kopijavimas, vaizdinis modeliavimas.

Projektų: trumpalaikiai projektai, meniniai kūrybiniai projektai, sveikatinamo projektai, ekologiniai (gamtosaugos) projektai, tyrinėjimo projektai.

Vertinimo ir įsivertinimo: pasikartojantys žodžiai, veiklos įsivertinimas, rezultatų vertinimas ir įsivertinimas, viktorina, pyrago dalijimas, užduotėlių atlikimas.

Bendradarbiavimo metodai: darbai kartu (komandomis), žaidimai, veikla porose, susitarimai, „Durtinys“.

Mokymosi mokytis metodai: mokymasis pamokant kitus, mokymasis iš patirties, „Grandinė“.

Regio Emilia Metodo elementai: meninė veikla prie šviesos ir smėlio stalo, kūrybinėse laboratorijose, eksperimentavimas su šviesomis ir spalvomis ir kt.

IT taikymas: kompiuteriniai žaidimai, praktiniai užsiėmimai prie interaktyvios lentos, fotografavimas, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas.

Ugdymo (si) turinio įgyvendinimui kuriama ir pritaikoma vaiko amžiui, poreikiams, galimybėms atitinkanti įvairiapusė, saugi ir ugdanti aplinka. Ji yra aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti.

Priemonės (žaislai, daiktai, įrenginiai, sporto inventoriūs, instrumentai, medžiagos) atitinka vaikų amžių, poreikius, ugdo individualius gebėjimus ir yra išdėstytos erdvėje orientuojantis į vaikų interesus, savaime kylančius sumanymus, skatina vaikų aktyvumą, tenkina norą žaisti ir bendrauti.

Aplinkos kūrimas - pedagogai kartu su vaikais ir jų tėvais, bendruomene kuria jaukią, patogią, vaikų amžių ir poreikius atitinkančią, įvairiapusę ugdymą skatinančią aplinką. Siekiama, kad aplinka skatintų vaiko poreikį judėti, veikti, pažinti, kurti jaukumą, būtų funkcionali.

Mokymo priemonės (daiktai, žaislai, knygos, įvairios medžiagos ir kt.)

- pedagogai siekia, kad mokymo priemonės atitiktų vaikų amžių, individualius esamus gebėjimus, žadintų norą pažinti, lavintų loginį mąstymą, aktyvų kūrybingumą, norą žaisti drauge.

Pažintinės - edukacinės išvykos, renginiai, akcijos, popietės, tradicinės šventės - vaikų veikla, papildanti ugdymo turinį.

Įstaigoje vaiko ugdymas nukreiptas į vaiko poreikius: žaisti, kurti, tyrinėti, judėti bei tenkinti kitus individualius vaiko poreikius. Vaikas veikdamas tai, kas jam įdomu, bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, įgyja socialinių, pažintinių, meninių gebėjimų, tampa fiziškai ir emociškai brandesnis, labiau savimi pasitikintis, laisvesnis, kūrybiškesnis, įdomesnis draugams. Siekiama, kad visas kasdienis vaiko gyvenimas įstaigoje taptų neatsiejama ugdymo turinio dalimi.

3.1. SVEIKATA

(Kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas)



Tikslai

Siekti, kad vaikai:

- Noriai dalyvautų fizinio aktyvumo veiklose, stiprintų stambiuosius ir smulkiuosius raumenis, kūno pusiausvyrą;
- Pažintų savo kūno galias ir mokytųsi saugiai judėti;
- Ugdytųsi kasdienio gyvenimo įpročius, pratintųsi laikytis asmens higienos ir aplinko švaros;
- Ugdytųsi sveiko gyvenimo pradmenis.

Ugdymo strategijos

Organizuojamos fizinio aktyvumo veiklos, žaidimai, atitinkantys jų fizines galias bei padedantys vaikui ugdytis saugaus judėjimo įgūdžius.

Asmeninis pedagogo pavyzdys turėtų padėti vaikams geriau suprasti judėjimo naudą ir ugdytis kasdienes gyvenimo įgūdžius, pavyzdžiui ruošiantis valgyti, naudojantis tualetu, rengiantis ir pan.

Aktyvus šeimos ir ugdytojų bendradarbiavimas padeda aiškinantis vaiko kasdienio gyvenimo įpročius, aptariant naujų asmens higienos įgūdžių ugdymą.

Vaiko ugdymas yra nuoseklus ir paremtas vaiko supratimu bei suaugusiųjų kantrybe.

Judėjimas: Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika. Judrūs žaidimai su taisyklėmis.

Turinio apimtys:

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai ir sveiko gyvenimo pradmenys: Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojasi tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugiai elgiasi aplinkoje, saugo savo sveikatą, mokosi rinktis sveiką maistą.

3.1. SVEIKATOS SAUGOJIMO UGDYMAS

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Vertybė	Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	
Esminis gebėjimas	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	
1 žingsnis	Bando valgyti ir gerti iš puodelio savarankiškai.	Skatinamas valgyti pirštais. Tirštas maistas duodamas tik šaukšteliu, skystas iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidybiškai mokoma laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaidžiami žaidimai „Pamaitinkime lėlytę, meškučių“, pratinamas vaikas būti savarankišku.
2 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženkais arba pasako. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Skatinamas vaikas valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiami žaidimai „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. Atsizvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinamas ant puoduko ar klozeto. Grupėje yra didelė lėlė su drabužių rinkiniu, siūloma vaikui ją rengti žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaidžiami žaidimai imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiamas vaikas pratinamas apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, rengiamasi žaidinant „Šmurkšt kojytę į kojinytę (batuką)“ ir t. t. Kuriamos žaidybinės situacijos, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ Kuriamos siužetinės situacijos, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t. t.
3 žingsnis	Valgo ir geria savarankiškai. Pradedama naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną kitą daiktą į vietą.	Skatinamas ragauti ir valgyti įvairus maistas. Pratinama gerai sukramtyti maistą, valgantis vaikas neskubinamas, mokoma valgyti ramiai. Pratinama keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūloma žaisti žaidimus ir taip mokinamasi naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Prižiūrima, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagiriamas vaikas už pastangas. Grupėje parūpinama indelių, skatinamas vaikas jais žaisti. Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinama klausytis ir (ar) imituoti eilėraščių: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. Naudojamos įvairios spalvotos, kvepiančios vaikiškos

		<p>higienos priemonės. Kalbama su vaikais apie švarą. Skaitomi įvairūs kūrinėliai apie švarą. Sistemingai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. Tvarkomi žaislai, dainuojant dainelę: „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą.“</p>
4 žingsnis	<p>Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p>	<p>Primenamai, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbama apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiami žaidimai, kuriuose formuojasi maitinimosi įgūdžių suvokimas (šeima, restoranas ir kt.). Žaisdami vaikai mokosi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukiami vaikai į stalo padengimo veiklą, siekiama, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbamasi su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaromos sąlygos mokytis praktiškai juos nuplauti. Rekomenduojama tėvams aprenkti vaikus patogiais ir lengvai aprenčiamais drabužiais. Primenamas eiliškumas, vaikai skatinami savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokomi vaikai taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. Primenama, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Primenama, kad naudotūsi nosinaite. Skatinami susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojama, padedama. Pasiruošiamos ir naudojamos vaizdinės priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji filmai. Žiūrimi paveikslėliai, vartomi vaikiški žurnalai, pastebimos ir parodomos dvejopos situacijos, pvz.: tos, kuriose saugu vaikui, ir tos, kuriose gali įvykti nelaimė. Skaitomi, kuriami kūrinėliai apie saugų elgesį. Organizuojamos saugaus elgesio savaitės (viktoringos), kviečiami svečiai: medicinos darbuotojai, gaisrininkai.</p>
5 žingsnis	<p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.</p>	<p>Savo pavyzdžiu rodoma, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinama pieno, mėsos, vaisių ir daržovių nauda. Papasakojama apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Kviečiami vaikai į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei. Primenama, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams kažką tvarkant apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostėlėmis, kepurėlėmis. Kartu su vaikais organizuojamos viktoringos, projektai apie saugų vaikų elgesį. Diskutuojama su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. Žaidžiamas žaidimas „Saugių žodžių piramidė“ - kuriamos saugaus elgesio</p>

		nuostatos. Savo pavyzdžiu rodoma, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebima ir primenama, kad taisyklingai sėdėtų.
6 žingsnis	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą - kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.	Kartu su vaikais aptariama, kodėl žmogus valgo. Paprašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Vaikams pateikiami paveikslėliai su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokomasi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuojamas įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimas, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausoma skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiama loto, žiūrimi filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėliai) į naudingus ir vengtinus. Pasiūloma vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę raginama pasidžiauti. Parūpinama skysto muilo su dozatoriumi, parodoma, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama, kodėl, pasiūloma vandens čiupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas. Parūpinamos priemonės kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. Auklėtojas pasiūlo, kad vaikai visada pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikstantį ar sėdintį susikūprinus.
Fizinis aktyvumas		
Vertybinių nuostata	Noriai, džiaugsmingai juda.	
Esminis gebėjimas	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	
Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1 žingsnis	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai,	Vaiko regėjimo lauke padedami žaislai ir skatinama ropoti iki jų; pasiūloma ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalą. Svarbu nepalikti vaiko vieno.

	<p>Žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.</p>	<p>Žaidžiamas žaidimas „Eikš pas mane“. Atsistojama arba atsiklaupiama prieš vaiką, ištiesiamos rankos ir kviečiamas vaikas į glėbį. Kviečiamas susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Lengvais sukamaisiais judesiais masažuojami vaiko delniukai. Žaidžiama su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.</p>
<p>2 žingsnis</p>	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiom kojom, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gaudo, spiria kamuolį.</p>	<p>Siūlomi žaidimai, lavinantys ir įtvirtinantys vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaroma vaikui galimybė nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikyti ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviečiama eiti „tilteliu“ paskui save. Turima grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. Siūloma statyti bokštelių, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūloma padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką. Žaidžiamas žaidimas „Takelis“: iš popieriaus juostelių padaromas apie 3–5 cm takelis. Duodama vaikui kruopų, vaikas beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Duodama lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.</p>
<p>3 žingsnis</p>	<p>Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsisirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>Naudojamos priemonės „Kempinėlių takelis“ (tai nebereikalinga parketo lenta, ant kurios užklijuota minkšta kempinė). Sudaromos sąlygos vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų. Organizuojami siužetiniai pratimai, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaromos sąlygos vaikams laiptuoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Žaidžiamas žaidimas „Pašto dėžutė“. Kartu su vaikais imituojami šuoliuojantys gyvūnai. Žaidžiamas žaidimas „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“ Pasiūloma vedžioti labirintą (galima rasti internete arba patys nubraižome). Vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Kad būtų įdomiau, sugalvojama pasakojimų, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaromos galimybės vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidaromas vėrinys, veriami makaronai, sagos, karoliukai ir t. t. Pradedama nuo didesnių skylių, taip vaikui bus įdomiau, po to veriami vis smulkesni daiktai. Siūlomi žaidimai ir žaislai, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokoma žirkklėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlius.</p>

<p>4 žingsnis</p>	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštino. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį.</p>	<p>Siūloma vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirstelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuojama tiesi, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio linija. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaromos sąlygos vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. Paprašoma mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiamė. Parūpinami pagaliukai kaišiojimui. Sudaromos vaikui sąlygos minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leidžiama kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami su vaiku pirštukų žaidimai. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį įberiami gilių, kaštonų ir paslėpiamas ten koks nors smulkus daiktas, vaikas jo ieško. Pasiūloma vaikui pabūti vaistininku – įvairūs daiktai imami žnyplėmis, pincetu, perdedama iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukai.</p>
<p>5 žingsnis</p>	<p>Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojom vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	<p>Organizuojama veikla, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiaus, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaidžiami įvairūs judrūs žaidimai. Sugalvojamas maršrutas, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suola, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Pasiūloma piešti įvairias linijas, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką; po truputį duodamos sudėtingesnės užduotys. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Parinkama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duodamas vaikui krepšys su skalbinių segtukais, paimamas segtukas trimis pirštais, prisegama, paprašoma, kad ir jis taip pat padarytų.</p>
<p>6 žingsnis</p>	<p>Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judant pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Su kamuoliu atlieka sporto</p>	<p>Organizuojamos vaikams įvairios estafetės, kurių metu vaikai gali judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėjama per gumytę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėjama pagal trafaretą; ant kartono išduriamos skylutės ir duodama vaikui didelė adata su ryškios spalvos siūlu, vaikai lopo, kuria įvairius</p>

	<p>žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.</p>	<p>ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja neudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., neria vąšeliu, daro kutus. Parūpinama priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuoliai, badmintono raketės, kėglių, lazdos, salės riedulio vartai). Organizuojami sportiniai žaidimai, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.</p>
--	--	---



3.2. EMOCINIS IR SOCIALINIS UGDYMAS

(Emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba, santykiai su suaugusiais, santykiai su bendraamžiais)

Tikslai

Siekti, kad vaikai:

- Pažintų savo stiprybes ir ugdytųsi teigiamą savęs vertinimą.
- Mokytųsi valdyti savo emocijas ir kontroliuoti elgesį.
- Ugdytųsi empatiškumą ir gerbtų kitus (kitoniškumą, kultūrų įvairovę).
- Palaikytų ir kurtų teigiamus santykius su bendraamžiais ir suaugusiais.
- Gebėtų priimti sprendimus ir apmąstyti savo veiksmų/elgesio pasekmes.

Ugdymo
strategijos

Pasitikėjimo savimi stiprinimas natūralaus kasdienio bendravimo su vaikais metu, pavyzdžiui, atvykus į darželį, einant pasivaikščioti, aptariant, kaip sekėsi, kaip jaučiasi ir kt.

Vaiko pastangų ir pasiekimų vertinimas kartu su vaiku, pavyzdžiui, peržiūrėti ir aptarti vaiko pasiekimų aplanką, kaip ir kas jam sekėsi, kur reikėtų pasistengti.

Aktyvus vaiko dalyvavimas planuojant kasdienes veiklas, atsižvelgiant į vaikų interesus ir pomėgius.

Sudaryti vaikams sąlygas pažinti skirtingus elgesio modelius bendraujant skirtingose erdvėse, pavyzdžiui, lankantis teatre, muziejuje, parduotuvėje, išvykose ir pan.

Turinio
apimtys:

Savęs ir kitų pažinimas: aš ir mano kūnas; mano šeima, draugai, kaimynai, bendruomenė; iniciatyvumas ir atkaklumas; veikla poroje ir grupėje; bendravimo taisyklės (nuomonės išklausymas ir išsakymas); elgesys su nepažįstamais; problemų sprendimas; susitarimai ir jų laikymasis (grupės taisyklės);

Emocijos ir jausmai: ką jaučiu aš ir kiti; emocijos ir jų išraiška; empatiškumas; emocijų valdymas; savikontrolės įgūdžiai; pilietiškumo ugdymas (atsakomybė);

3.2. SOCIALINIS UGDYMAS

Emocijų suvokimas ir raiška

Vertybinių nuostatų	Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	
Esminis gebėjimas	Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).	
1 žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Stengiamasi suprasti kūdikio emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinama juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Pasirūpinama, kad kūdikis matytų save veidrodyje, kai yra linksmas, liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Užtikrinamas vaiko saugumas. Skatinamas bendravimas su kitais vaikais.
2 žingsnis	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Grupėje įrengiami veidrodukai, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Vaikas skatinamas kalbėti ir skatinamas įvardyti savo reiškiamas emocijas. Pasakoma kad vaikas liūdnas, vaikas paglostomas ir paskatinamas kitas vaikas jį paglostyti. Visada skiriamas dėmesys vaikui, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartamos knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingų nuotaikų. Dainuojamos skirtingų nuotaikų dainelės. Žaidžiami žaidimai su lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3 žingsnis	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdes).	Reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardinamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Rodomas pavyzdys, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokoma atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaidžiami skirtingų emocijų žaidimai (veidukai, emocijų lėlytės).
4 žingsnis	Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadinama pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksmas, o kitam tuo pat metu liūdnas).	Skatinama kasdien po kelis kartus pastebėti ir žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skatinama reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūloma idėjų (žaidimų) nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaitomos knygeles apie jausmus ir jų išraišką. Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių, bendraamžių nuotaiką. Skatinama pastebėti savo ir bendraamžių savijautą bei ją įvardinti.

5 žingsnis	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Siūlomi žaidimai, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius, siųsti Šv. Valentino dienos atvirukus draugams ir kt. Vaikai skatinami kalbėtis apie savo savijautą „Ryto rate“, skaitomos „Jausmų knygelės“, žaidžiami vaidmeniniai žaidimai, įsijaučiant į kito savijautą, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas. Vaikai skatinami žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Skaitomi įvairūs tekstai ir kuo ryškiau intonuojama, išryškinami veikėjų veiksmai, poelgiai, jų nuotaikos.
6 žingsnis	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.	Vaikai skatinami kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas, samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Su vaikais aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį. Aptariama su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.
Savireguliacija ir savikontrolė		
Vertybinių nuostatų	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	
Esminis gebėjimas	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiauđrinęs geba nusiraminti.	
1 žingsnis	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs emocijomis.	Žaidžiama su vaiku. Sukuriama vaikui mažai kintanti, saugi aplinka. Parūpinama spalvingų, skambančių, judančių žaislų. Kiekvieną kartą vaikui sunerimus reaguojama švelniai ir suteikiamas fizinis komfortas. Pagal galimybes dažniau paimamas vaikas ant rankų. Mokomasi atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti). Kalbinamas kūdikis, dainuojama jam įvairia intonacija – linksmi, ramiai, liūdnai. Juokinamas, džiuginamas kūdikis, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas, smagus.
2 žingsnis	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtini apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama vaikui galimybė išreikšti savo emocijas. Padėdama vaikams nusiraminti, pasiūlomi minkšti, švelnūs daiktai, leidžiama

	Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikoma veido mimika ir balso intonacija. Parodoma vaikams, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
3 žingsnis	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui gyventi pagal dienos ritmą, taikomi priimtini nusiramimo būdai. Pasiūloma vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlomos lėšės su emocija veide. Skatinama vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaikinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Dažnai klausti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. Kartu su vaikais ieškoma būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengiamas grupėje nusiramimo, gerų emocijų kampelis. Leidžiama vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padedama vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrąšinama vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodoma daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų. Vaikas pagiriamas, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuojama, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.
4 žingsnis	Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Susitariama su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Paskatinami vaikų vaidmenų žaidimai, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlomi žaidimai, padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedama mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbama apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės, kuriose matyti ir vaikų atsakomybė. Paskatinami, pagiriami vaikai už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojui.
5 žingsnis	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Įkuriama grupėje ramybės erdvės, muzikos klausymosi vieta su minkštais žaislais. Pasirūpinama, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliami problemų sprendimą skatinantys klausimai: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leidžiama vaikui pačiam spręsti problemas, neskubama patarinėti, nurodinti. Pasakojamos istorijos arba žaidžiami žaidimai, kurių veikėjai pozityviai

		sprendžia konfliktus. Būtinai padedama vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose. Pastebimos vaiko pastangos laikytis tvarkos ir susitarimų, vaikas pagiriamas, padrašinamas.
6 žingsnis	Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Padedama vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, vaikas išklausomas, su juo žaidžiama, o taip pat įvardinami sudėtingi jausmai: nusivylimas, nerimas, pavydas. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebima, ar nėra ribų peržengimo ženklų. Nustatomos ribos, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškinamasi su vaikais, koki skirtumai tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.
Savivoka ir savigarba		
Vertybinė nuostata	Save vertina teigiamai.	
Esminis gebėjimas	Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas ar mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	
Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1 žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Jaučiasi svarbus kitiems, šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.	Laikomasi pastovaus dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais žaidžiami tie patys žaidimai. Dažnai kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijami jo jausmai ir veiksmai. Žaidžiami lenkų liaudies žaidimai, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Skatinama ploti katučių vaiko rankomis. Žaidžiama darant pauzes, kad vaikas pakartotų judesius, garsus. Vaikas pasitinkamas ir išlydimas šiltai, su šypsena, panešiojamas, pagiriamas.
2 žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.	Žaidžiami su vaiku žaidimai, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinama dėžė su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartojami kūno dalių pavadinimai. Pasiūlomi žaislai su veidrodėliais, žaidimai su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Skatinamas vaikas suprasti, ką ir kaip galėtų padaryti pats: išreikšti savo norus, pykti, kai suaugusysis prašo to nedaryti. Vaiko protestas priimamas kaip jo poreikių ir norų išraiška, o ne kaprizai. Sudaromos vaikui pasirinkimo situacijos, naudojami tik būtini draudimai (kad nenukristų, nenusidegintų). Demonstruojant ir aiškinant įtraukiamas vaikas į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka. Vaikui skiriama pakankamai individualaus

		dėmesio – domimasi, ką jis veikia, pritariama žvilgsniu, šypsena, pagiriama, pasidžiaugiama pasiekimais.
3 žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Bendraujama su vaiku taip, kad jis sakytų: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardinami daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Pasiūlomi žaidimai „mano – tavo“, „mano kūnas“, „mano žaidimai“ ir kt. Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminimas jo vardas ir lytis. Kalbamasi su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. Pasidžiaugiama, paplojama, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuojami ir pagiriami vaiko pasiekimai atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinami vaiko darbeliai taip, kad jis galėtų juos matyti.
4 žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Vaikui siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Vaikai skatinami kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domimasi ir klausinėjama apie jų išpūdžius, jausmus. Papasakojama vaikams apie save tai, ko jie nematė. Stebima, ar neatsirado nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomima, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartojama ir pabrėžiama, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje.
5 žingsnis	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	Kalbamasi su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžiami žaidimai, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Dažnai kalbamasi su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuojamos šeimos dienos darželyje, pristatymai tėvams ir kitoms darželio grupėms, išvykos į darbovietes. Kalbamasi su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ir skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabos konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Vaikai paskatinami dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukiant į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, paskatinami sakyti komplimentus vienas kitam, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“. Vaikas paskatinamas atsiprašyti įžeidus ar nuskriaudus draugą ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus. Dažniau kreipiamasi į vaiką vardu, pagiriamas jis, ir jo gebėjimai.

6 žingsnis	<p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).</p>	<p>Paskatinama samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą. Leidžiama vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Skatinama pastebėti juokingą pusę savo klaidose ir pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklydus, pademonstruoti kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę. Pasiūlomos idėjos veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškinamos palankumo ir nepalankumo priežastys.</p>
Santykiai su suaugusiaisiais		
Vertybinių nuostatų	<p>Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.</p>	
Esminis gebėjimas	<p>Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.</p>	
1 žingsnis	<p>Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.</p>	<p>Padedama vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, palaikomas akių kontaktas su vaiku, jam nusišypsoma, jis paglostomas, panešiojamas, pažaidžiama su juo veidas prieš veidą, parūpinama vaikui įdomių žaislų, užtikrinamas vienodas dienos ritmas grupėje ir namuose. Rodomas asmeninis dėmesys vaikui: – pažiūrima į akis, nusišypsoma, pakalbinamas, panešiojamas, pažaidžiama su juo. Bendraujant prisitaikoma prie vaiko bendravimo ritmo: atsakoma šypsena į vaiko šypseną, pakartojami vaiko sakomi žodžiai ir, atvirksčiai, nusišypsoma ir palaukiama, kol vaikas atsakys šypsena, kalbama ir palaukiama koks bus vaiko atsakas. Stebima ir reaguojama į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesiai rankas), pažaisiti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.</p>
2 žingsnis	<p>Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus</p>	<p>Sukuriami ir laikomasi atsiveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinama, palinkima smagių žaidimų, pasakoma, kada ateis pasiimti, susitariama, kad dar galės pamojuoti per langą, palikamas žaislas iš namų ir kt. Grupėje parūpinama įdomių žaislų, žaidimų ir kuri laiką pažaidžiama su vaiku, kol nusiramins ir išsitrauks į grupės veiklą. Pastebima, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio padrašinamas, paskatinamas vaikas. Stengiamasi, kad auklėtojo bendravimas su vaiku visada būtų pozityvus. Vaikui supykus,</p>

	<p>suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.</p>	<p>užsispyrus, reaguojama pozityviai – jautriai aiškintis pykčio priežastis, padedama vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikius ir nuotaikas. Žaidžiama su vaiku taip, kad šis lyderiautų, pedagogas tampa trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškiamos pritariančio ar nepritariančio veido mimikos reaguojant į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pirmiausia parodoma vaikams nauja aplinka, joje pažaidžiama kas nors smagaus, malonaus. Pristatomi vaikams nauji žaislai, supažindinama, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartojami veiksmai su žaislais, pakviečiamas vaikas pabandyti su jais pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinami vaikai su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikiamas vaikas teigiamai, kalbama apie personažus.</p>
<p>3 žingsnis</p>	<p>Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.</p>	<p>Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinomi nauji vaiko pasiekimai, įpročiai, interesai bei informuojami tėvai apie įstaigoje praleistą dieną. Pritariama vaiko iniciatyvai, visuomet atskubamavaikui į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būnama vaiko saugumo garantu. Žaidžiant su vaiku skatinamas jo savarankiškumas. Žaidžiami imituojantys ir vaidmenų žaidimai. Kalbama su vaiku apie tai, kas žaidžiama. Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parenkami tinkami bendravimo su juo būdai – pasiūloma jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“; pasiūloma išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavinės?“; paskirstomi vaidmenys ir veikia: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispiria, tikslingai nukreipiamas jo dėmesys į kitą įdomią veiklą. Į grupę retsykiais pakviečiami svečiai, kviečiami tėvai ar seneliai. Vaikai pratinami bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.</p>
<p>4 žingsnis</p>	<p>Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.</p>	<p>Pasiūloma vaikams veikla, per kurią kalbama apie šeimą. Pakabinamos vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuojamos šeimos dienos grupėje. Kviečiami tėvai dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. Tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Organizuojami stalo žaidimų vakarai su tėveliais. Klausoma vaikų, skatinama pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padedama juos įgyvendinti. Padedama vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinama kalbėti apie tai, kas jį supykė, padedama rasti tinkamą išeitį, nusiraminti. Kviečiami į grupę ar ugdymo įstaigą vaikams įdomūs žmonės ir skatinami vaikai ką nors veikti drauge.</p>

5 žingsnis	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atlikami antraeiliai vaidmenys, palaikomi jų sumanymai, užduodami klausimai, padedantys plėtoti žaidimą. Kalbama su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Auklėtojas yra tinkamo elgesio modelis vaikams. Kalbama su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. Suprantamos vaiko priešinimosi priežastys ir padedama jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinama deklamuoti eilėraščių kartu su šeimos nariais. Paskatinami vaikai bendrauti su grupės svečiais, papasakojama apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojama klausimų svečiams, nepažįstamiems asmenims.
6 žingsnis	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiaisiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešingai. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	Padedama vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiaisiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, tariamasi dėl jos pakeitimų. Kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Sudaroma galimybė vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padedama vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinamos bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimi pavojai. Iš klausomi vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiaisiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.
Santykiai su bendraamžiais		
Vertybinių nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	
Esminis gebėjimas	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
1 žingsnis	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Pasodinami kūdikiai vieną šalia kito, duodama tokių pačių žaislų, skatinamas bendravimas, tačiau stebima, kad jie neužgautų vienas kito.
2 žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Skatinami vaikai žaisti greta. Komentuojami vieno ir kito norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinami pageidaujami žaislai. Skatinami būti geranoriški vieni kitiems. Padedama vaikams pažinti grupės naujoką, jis pristatomas vaikams. Skatinami pažaisti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Vaikai nuolat stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.

3 žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Organizuojami žaidimai, kuriuose vaikams ką nors reikia daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Grupėje yra po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuojami draugiški vaikų veiksmai ir jausmai, pritariama ketinimui žaisti kartu, padedama įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Paskatinamas vaikas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepiama į vaikų pagalbos prašymus. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiama į kitų vaikų norus. Skatinami vaikai žaisti kartu, greta. Sukuriamos žaidimo vietos, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.
4 žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys vaikams palaukti savo eilės. Paskatinama paprašyti žaislo, tariamasi dėl žaislo, žaidimo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenamos elgesio taisyklės. Mokoma pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesys į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės.
5 žingsnis	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinama to priežastis ir padedama atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūlomos įvairios veiklos, turtinančios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinamas tinkamas, draugiškas vaikų elgesys. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių konfliktinėse situacijose. Pasiūloma veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas.
6 žingsnis	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius.	Sudaromos galimybės vaikams gauti naujų išpūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Atkreipiamas vaikų dėmesys į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiama, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinami vaikai aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Pasiūlomos veiklos, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge. Kalbama apie draugus ir draugystę.



3.3. KALBA IR KOMUNIKAVIMAS

(Sąrytinė ir rašytinė kalba)

Tikslai

Siekti, kad vaikai:

- Ugdytųsi norą bendrauti ir kurti palankius santykius su bendraamžiais ir suaugusiais.
- Turėtų galimybes klausyti įvairių aplinkos garsų, sąrytinių pasakojimų, skaitomų grožinės bei pažintinės literatūros kūrinii ir ugdytųsi taisyklingą kalbą bei pajautų jos grožį.
- Domėtųsi knyga, ugdytųsi poreikį skaityti ir pamiltų knygą. Ugdyti (-s) sąrytinę kalbą kaip saviraiškos, bendravimo ir pažinimo priemonę, sudarant prielaidas ugdytis rašytinę kalbą.
- Drąsiai reikėtų save meninės raiškos priemonėmis, kaip savitu komunikacijos būdu.

Ugdymo

strategijos

Aktyvus vaiko klausymasis: demonstruoti veido mimika, kūno kalba, žodžiais susidomėjimą vaiko pasakojimu.

Atkartojimas vaiko išsakytų paskutinių minčių trumpa taisyklinga, vaikui suprantama kalba, sudarant galimybę pačiam vaikui geriau perprasti tai, ką jis norėjo pasakyti, mokytis taisyklingos kalbos.

Žaidimai, veiklos, projektai, kurių metu vaikai aktyviai bendrauja, tariasi, dalinasi mintimis, idėjomis su bendraamžiais ir suaugusiais.

Neverbalinės kalbos technologijos: kūno kalba, veido mimika, rašytiniai ženklai, simboliai.

Turinio

apimtys:

Klausymasis ir kalbėjimas: Klausymasis ir supratimas (prašymų, nurodymų vykdymas); pasakojimas, išreikšiant mintis savais žodžiais; natūralus bendravimas; dialogas su kitais; neverbalinė kalba (judesiais, veido mimika); įvairūs aplinkos garsai;

Skaitymo ir rašymo priemonės: knygelių „skaitymas“ ir jų gamyba; ženklai, simboliai aplinkoje; raidės ir žodžiai; dramatinė ir vaidmeniniai žaidimai; žodžių žaidimai;

3.3. KALBA IR KOMUNIKAVIMAS

Sąlytinė kalba

Vertybinių nuostatų	Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	
Esminis gebėjimas	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	
Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaikų veikla
1 žingsnis	<p>Klausymas Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinų pavadinimus. Supranta veiksnių pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus.</p> <p>Kalbėjimas Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.</p>	<p>Klausymas Nuolat kalbama su vaiku apie tai, ką tuomet darome ir matome. Dažnai keičiama grupės aplinka, papildoma naujais daiktais, žaislais, juos vaikui nuolat įvardijame. Vaikas žaidinamas, juokinamas, kykuojamas, sakomi trumpi eilėrašukai, pvz., „Virė virė košė“. Žaidžiami žaidimai: „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“, „Kur pasislėpė?“ ir kt.</p> <p>Kalbėjimas Skatinamas vaikas tarti jo čiauškėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Kalbėdami su vaiku taisyklingai tariami garsai ir žodžiai, stengiamasi kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, rodymas turi sutapti labai daug sykių.</p>
2 žingsnis	<p>Klausymas Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėrašukus, pasakas, pasakojimus, su dienvakarės susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p> <p>Kalbėjimas Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmams, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi,</p>	<p>Klausymas Nuolat kalbama apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, skatinama tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardijamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Skatinamas vaiko klausinėjimas. Kalbant su vaiku sudaromas ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinamas žodžio tarimas su daikto ar veiksmo rodymu. Raiškiai deklamuojama, pasakojami trumpi tekstukai.</p> <p>Kalbėjimas Palaikomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti, numatomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius, kalbama su vaiku, padedant jam pasakyti žodžius.</p>

	kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	Skatinamas vaikas kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaidžiami su vaiku žaidimai, kurių metu vaikui reikia šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.
3 žingsnis	<p>Klausymas Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.</p> <p>Kalbėjimas 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraščių, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius</p>	<p>Klausymas Skaitoma ir pasakojama vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaitant atsižvelgiama į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiamos teksto emocijos. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Mokoma suprasti suaugusiojo prašymus.</p> <p>Kalbėjimas Skatinamas vaikas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Pateikiant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“ skatinamas vaikas nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoma įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakojama apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Nuolat kalbant vaikas skatinamas vartoti mandagumo žodelius. Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėjama vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinamas apie tai pasakoti. Skatinamas vaiko kalbėjimas, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius. Deklamuojami eilėraščiai, užbaigiamos žinomos pasakos, eilėraščių frazės, skatinama pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. Kartojami girdėti eilėraščiai, dainuojamos dainelės, žaidžiami žaidimai.</p>
4 žingsnis	<p>Klausymas Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrine kalba, tarmiškai. Pradeda išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p> <p>Kalbėjimas Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.</p>	<p>Klausymas Skaitomi vaikui tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai, o taip pat atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius.</p> <p>Kalbėjimas Vaikas skatinamas įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais ir bendraujant su suaugusiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius. Skatinama vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Nuolat su vaiku kalbama taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai taria gimtosios kalbos garsai, skatinama įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujama, nesišaipomai iš jo. Vaiko kalbos jausmingumas žadinamas emocija, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.</p>

	Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	
5 žingsnis	<p>Klausymas Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.</p> <p>Kalbėjimas Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>Klausymas Sudaroma galimybė vaikui skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.). Susipažindinama su įvairių žanrų tektais, kad vaikas pajausti tekstų stilistinę įvairovę.</p> <p>Kalbėjimas Skatinamas kiekvieno vaiko kalbėjimas, rodomas susidomėjimas tuo, ką jis kalba, užduodami vaikui atviri klausimai. Skatinamas vaikas kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Plečiamas vaiko žodynas, jis turtinamas įvairiais techniniais terminais. Vaikas drąsinamas kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai, ką tada jautei ir kt. Stengiamasi būti dėmesingu pasakojimo klausytoju. Plečiamas vaiko žodynas, jis turtinamas įvairiais techniniais terminais. Sužinodama naują žodį, skatinti išsakyti savo įspūdžius. Kalbant su vaiku vartojamos įvairios kalbos dalys (dalyviai, veiksmažodžių laikų įvairovė, įvairūs būdvardžių laipsniai, išiktukai, jaustukai ir pan.) Vaikas skatinamas išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu siūloma sugalvoti naujų žodžių. Žaidžiant žodžiais juos trumpinti, įvairiai jungti. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai. Skaitant kūrinius, nutylimos frazės ar žodžiai, tokiu būdu vaikas skatinamas juos pasakyti. Įvairiai inicijuojami eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimai, pvz., kitaip sugalvojamos pasakų pradžios ar pabaigos, atvirkštinės pasakos.</p>
6 žingsnis	<p>Klausymas Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinių, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p> <p>Kalbėjimas Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų</p>	<p>Klausymas Klausomi ugdymo veikloje įvairios stilistikos tekstai. Padedama vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriama ir aptariama su vaiku pasakojimo eiga. Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jie iliustruojami, inscenizuojami.</p> <p>Kalbėjimas Sudaromos kuo įvairesnės bendravimo situacijos, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojami jiems mažiau girdimi, sudėtingesnės sandaros žodžiai. Vaikai</p>

	<p>sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.</p>	<p>skatinami klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Vaikai pratinami reikiamą informaciją perduoti kitiems. Vaikams pasakojama apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Žaidžiami įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai (pvz., „dom – dym, osa- kosa ir kt.), dainuojamos ritminės dainelės, ieškoma aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški, atkuriantys, kūrybiniai, fantastiniai, ir kt. Išmėginamos kalbinės raiškos priemonės, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.</p>
Rašytinė kalba		
Vertybinių nuostatų	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	
Esminis gebėjimas	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	
1 žingsnis	<p>Skaitymas Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais.</p> <p>Rašymas Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, braukojomis įvairias linijas.</p>	<p>Skaitymas Grupėje įrengtas knygų kampelis kur vaikas, gali pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėja, čiupinėja, plėšo, žaidžia. Kartu su kūdikiu vartamos knygutės, žiūrimi paveikslėliai. Kalbama vaikui apie tai, kas matoma kiekviename puslapyje.</p> <p>Rašymas Sudaromos įvairios situacijos, kuriose mažylis gali matyti, kaip rašome.</p>

<p>2 žingsnis</p>	<p>Skaitymas Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.</p> <p>Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.</p>	<p>Skaitymas Vaikui, skaitomos knygutės. Leidžiama jam pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodomi vaikui knygeliių paveikslėliai, kalbama apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinama vaikų žodinė ir kūno kalba. Skaitomų kūriniių tekstas siejamas su jo gyvenimu.</p> <p>Rašymas Sukuriamą vaiko rašytinė aplinka. Parūpinama vaikų rašinėjimui popierius ir jo amžiui tinkančių įvairiių rašiklių.</p>
<p>3 žingsnis</p>	<p>Skaitymas Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p> <p>Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis kraiglioja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>Skaitymas Skaitomą vaikui kelis kartus per dieną, parinkami trumpi tekstukai, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalba. Vaikas skatinamas pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbama su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipiamas vaikų dėmesys į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinama jų reikšmė.</p> <p>Rašymas Pozityviai vertinamos vaiko keverzonės. Džiaugiamasi jo pasiekimais. Nuolat skatinama keverzonėmis reikšti savo mintis.</p>
<p>4 žingsnis</p>	<p>Skaitymas Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygeliių paveikslėlius, įvardija įvairiių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p> <p>Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>	<p>Skaitymas Vaikas skatinamas domėtis knygomis, žurnalais ir bukletais, skatinamas jas vartyti. Auklėtojas savo pavyzdiiu rodo, kaip skaitomos knygos. Vaikui užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė.“ Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūloma iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan.</p> <p>Rašymas Turtinama vaiko aplinka įvairiais rašikliais, sudaromą galimybė pažinti kompiuterį. Skatinama keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašyti po dailės darbais. Ieškoma aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės. Veriami vardo, pavardės raidžių karoliai.</p>

<p>5 žingsnis</p>	<p>Skaitymas Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Rašymas Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raides. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.</p>	<p>Skaitymas Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstukai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvojami smagūs pavadinimai: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudaromi žodiniai vaizdiniai. Vaikas skatinamas apie raides, jų charakterį kurti istorijas, pasakas. Nuolat kreipiamas vaiko dėmesys į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Vaikas skatinamas pavadinti savo sukurtas knygelės, nupieštus piešinius, atliktus darbelius, nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais,rieveiksmiais. Vaikas skatinamas kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis duralėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt. Padedama pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Vaikas skatinamas sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstukus.</p> <p>Rašymas Vaiko aplinka praturtinama skirtingo turinio spaudiniais, skatinamas savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozės suvestines ir kt. Vaikas skatinamas įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinamas rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Skatinamas savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, šie piešiniai komentuojami. Vaikas skatinamas pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąją vardo raide, visu vardu.</p>
<p>6 žingsnis</p>	<p>Skaitymas Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Rašymas</p> <p>Rašymas Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais</p>	<p>Skaitymas Grupės knygų kampelis nuolat papildomas naujomis knygomis. Vaikui skaitomos įvairios knygos tokiu būdu jis pažįsta mokosi įvairiausių stilių ir žanrų. Pakalbama apie skaitomo teksto veiksmą ir susiejamas perskaitytas tekstas su vaiko patirtimi. Skaitydama knygeles, auklėtoja atkreipia vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. Sudaroma vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėlės. Vaikas skatinamas atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškasas.</p> <p>Rašymas Vaikas skatinamas kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūloma perteikti įvairiais simboliais. Pasiūloma vaikui kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose</p>

	<p>simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.</p>	<p>raidynuose, knygose, bukletuose, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Vaikas skatinamas įvairiais simboliais perteikti informaciją apie save, kitus, aplinką. Pasiūloma veikla, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius. Vaikams siūloma atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.</p>
--	---	--



3.4. PASAULIO PAŽINIMAS

(Aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas)

Tikslai

Siekti, kad vaikai:

- Noriai tyrinėtų ir pažintų save bei aplinkinį pasaulį visais pojūčiais.
- Domėtusi ir gebėtų paaiškinti socialinius, gamtos reiškinius, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus.
- Išbandytų įvairius pasaulio pažinimo būdus: keltų klausimus, tyrinėtų, suprastų, tartųsi sprendžiant problemas.
- Suprastų skaičiaus sąvoką ir susietų skaičių su atitinkamu jo simboliu.
- Lavintų loginį mąstymą skaičiuodami, matuodami, lygindami, grupuodami ir rūšiuodami pagal formą, spalvą, dydį.
- Pratintusi kasdienėje veikloje naudotis matematine patirtimi: tyrinėtų, pažintų daiktus ir atrastų ryšius tarp jų.
- Plėtotų erdvės ir laiko supratimą: nustatytų objektų padėtį erdvėje, judėjimo kryptį, laiko trukmę nuovoką.

Ugdymo

Iš vaiko pozicijų - nukreipta į vaiko poreikius ir interesus.

strategijos

Eksperimentų ir priemonių paprastumas ir prieinamumas vaikui.

Orientuotas į vaiko galias ir patirtį.

Teikiantis vaikui pažinimo džiaugsmą.

Palaikyti natūralų vaiko domėjimąsi skaičiais, norą pažinti daiktų savybes matuojant, lyginant, rūšiuojant ir grupuojant juos.

Skatinti eksperimentuoti, tyrinėti daiktus pasitelkus matematinės priemonės, žaislus ir žaidybines veiklas.

Įvairios vaiko veiklos metu taikyti matavimą, skaičiavimą, grupavimą, tapatinimą ir lyginimą,

Turinio

apimtys:

Gyvosios ir negyvosios gamtos objektai: artimiausia gamtinė aplinka (gyvūnai, augmenija), gamtos reiškiniai ir ištekliai (vanduo, oras, akmenys); žmogaus poveikis aplinkos išsaugojimui; pagarba gyvybei ir aplinkai; laikas ir erdvė; gyvybės ciklas; žmonės, jų panašumai ir skirtybės (išvaizda, amžius, gebėjimai, pomėgiai, veikla, gyvenama vieta);

Skaičiai ir skaičiaus sandara: skaičiaus vartojimas kiekiui ir eilei nusakyti; skaičiavimas 10 ribose; simboliai, vartojami skaičiams pažymėti;

Formų, dydžių, erdvės ir laiko matavimai: formos aplinkoje ir geometrinės figūros; daiktų dydis, dydžių santykiai; matavimas ir matavimo priemonės; orientavimasis laike ir erdvėje.

3.4. PASAULIO PAŽINIMAS

Aplinkos pažinimas

Vertybinių nuostata	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	
Esminis gebėjimas	Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	
Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1 žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Aplinkoje yra žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiams gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, jie tytinėjami visais pojūčiais (matomos spalvos, liečiami skirtingi paviršiai, girdimas skleidžiamas garsas). Vaikas liečiamas, švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodoma, kad dalijamės su kūdikiu malonumu ir atradimais.
2 žingsnis	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Sudaromos galimybės vaikui išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Skatinama vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
3 žingsnis	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Skatinama vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodomi paveikslėliai skatinant apie juos kalbėti. Sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Skatinama kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padedama vaikui išsakyti savo supratimą. Mokoma įvardinti savo kūno dalių pavadinimus, aptariama jų paskirtis ir priežiūra. Rodoma kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendraujama su kiekvieno vaiko artimaisiais.
4 žingsnis	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena,	Sudaroma galimybė stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėliai ir klausoma skaitymo apie naminius ir

	<p>pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).</p>	<p>laukinius gyvūnus, patys dalyvauja juos prižiūrint. Skatinama vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Skatinama stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaroma galimybė ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje, o taip pat tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant.</p>
<p>5 žingsnis</p>	<p>Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).</p>	<p>Organizuojamos vaikų išvykos, vaikams skiriamos nedidelės užduotys, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padedama vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsinešta gamtinė medžiaga grupuojama pagal požymius. Vaikams sukuriamos situacijos aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuojama apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. Vaikams suteikiama proga išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Skatinami domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbama. Parodoma, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukiami į pasiruošimą šventėms visi vaikai, jiems sudaromos sąlygos dalyvauti, išklausomos vaikų idėjos ir padedama jas įgyvendinti, stengiamasi, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.</p>
<p>6 žingsnis</p>	<p>Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo</p>	<p>Sudaromos vaikams galimybės pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Organizuojamos netolimos išvykos. Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusais. Kartu su vaikais atliekami nesudėtingi bandymai, pvz., tirpinamos medžiagos, daiginamos sėklos, išardomi nebereikalingi prietaisai ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį. Supažindinama su giminės medžiu. Kviečiami tėveliai papasakoti apie savo profesiją. Grupėje yra kampelis su Lietuvos ir Lenkijos atributika. Pagal galimybes supažindinami vaikai su senoviniais rakandais, leidžiama juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. Švenčiamos tradicinės šventės. Naudojami vaizdo įrašai apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes, pateikiami fotoalbumais apie gamtą, kalbama apie tai, ką juose pamatė. Stebimi kartu su vaikais įvairūs gamtos reiškiniai, skiriamos užduotėlės</p>

	<p>minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.</p>	<p>vaikui stebėti. Supažindinama su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūloma daryti įvairius darbelius iš jų.</p>
Skaičiavimas ir matavimas		
Vertybinių nuostata	Nusiteikęs pasaulio pažinimui naudoti skaičiavimą ir matavimą.	
Vertybinių nuostata	Nusiteikęs pasaulio pažinimui naudoti skaičiavimą ir matavimą.	
Esminis gebėjimas	Geba skaičiuoti daiktus, palygti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	
1 žingsnis	<p>Skaičiavimas Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).</p>	<p>Skaičiavimas Žaidžiamas tas pats žaidimas (pvz., „Slėpynes“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinamas vaikas, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei jie palydimi atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksėti galva, nusišypsoti, nepritariant – papurtyti galvą, susiraukti).</p>
	<p>Matavimas Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>Matavimas Žaidžiami tie patys žaidimai su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daromos pauzės, vis pakartojami žodžiai, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų.</p>
2 žingsnis	<p>Skaičiavimas Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).</p>	<p>Skaičiavimas Klausomi ir teatralizuojami žaidinimai, dainelės, skaičiuotės, pasakėlės, eilėraštkai ar žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną).</p>
	Matavimas	Matavimas

	<p>Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).</p>	<p>Sukuriami aplinka, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi, ką veikia vaikas, jis kalbinamas. Daromos pauzės, pakartojami žodžiai, judesiai, skatinamas vaikas juos įsidėmėti.</p>
<p>3 žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p> <p>Matavimas Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnė, o apačioje mažesnė kaladėlė, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.</p>	<p>Skaičiavimas Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausama, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“).</p> <p>Matavimas Vartomos knygelės, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinami vaikai pakartoti pavaizduotose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaromos galimybės rūšiuoti daiktus. Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.</p>
<p>4 žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).</p> <p>Matavimas Atpažįsta ir atrenka apskritas (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis,</p>	<p>Skaičiavimas Naudojami pavaizduoti, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipiamas dėmesys, koks daiktų skaičius grupėje, klausiami „Kiek?“ „Ar daiktu yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaikais domino. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį).</p> <p>Matavimas Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodomi į juos panašūs iš kasdienės aplinkos ir vartojami toki palyginimai kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojamas supratimas, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašoma atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leidžiama vaikui manipuluoti daiktais (juos vartyti, padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.), stebimi kiti vaikai, kaip jie komponuoja</p>

	<p>aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>įvairius daiktus, eksperimentuojama. Pasiūloma žaisti lego. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., jie dedami vienas prie kito, kilnojami. Formuojamas supratimas, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. Žaidžiami judrūs žaidimai, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“). Kalbama apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojama gamtoje ir atkreipiamas dėmesys į metų laikams būdingus požymius.</p>
<p>5 žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.</p> <p>Matavimas Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia</p>	<p>Skaičiavimas Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausama vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinama vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. Pasiūloma vaikams dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbama su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“).</p> <p>Matavimas Žaidžiami stalo žaidimai. Karpomi, piešiami, spalvinami trikampiai, stačiakampiai. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuriamos aplikacijos, ornamentai, šventinė atributika, įvairūs daiktai, kuriais galima papuošti aplinką. Skatinami vaikai naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuojama pėdomis, žingsniais). Kaupiami tvermės dėsniai suvokti reikalingi patyrimai (pvz., plastilino gabaliukui suteikiama vis kita forma). Kartu skaitomos knygelės, „rašomi“ laišukai. Žaidžiami judrūs žaidimai, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas) Domimasi, ką vaikai veikė vakar, kalbama apie tai, kas bus rytoj. Žaidžiami žaidimai, padedantys suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai sustoja į ratą).</p>

	<p>manęs, mano kairėje ir pan. Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.</p>	
<p>6 žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.</p> <p>Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	<p>Skaičiavimas Skatinamas vaiko noras sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leidžiama pasirinkti vaikui įdomius, ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Vaikas skatinamas aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Mokomas vaikas kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlomos kuo įvairesnės veiklos, kuriomis vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.</p> <p>Matavimas Skatinamas vaikas aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. Matuojama pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlomos veiklos, formuojančios supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlomi žaidimai, veiklos, kuriose dalyvaudamas vaikas, įgyja supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuojamas ir plečiamas vaiko žodynas, reikalingas dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Pasiūlomos veiklos, kuriose aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti. Žaidžiami žaidimai su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipiamas vaiko dėmesys į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinami dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbama apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.</p>

3.5. MENAI (Meninė raiška, estetiškas suvokimas)



Tikslai

Siekti, kad vaikai:

- Pajaustų džiaugsmą muzikuodami, šokdami, piešdami, konstruodami, vaidindami.
- Meninės veiklos metu ugdytųsi vaizduotę, grožio pajautą ir kūrybiškumą.
- Tyrinėtų, eksperimentuotų su spalvomis, forma, garsu, judesiu ir jų pagalba reikštų savo potyrius apie jį supantį pasaulį.
- Ugdytųsi meninės veiklos poreikį ir ji taptų vaiko kasdieninės veiklos dalimi.
- Jaustų pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, dalintųsi savo patirtimi su kitais.

Ugdymo strategijos

Palaikyti ir skatinti vaiko spontanišią kūrybą, pavyzdžiui, laisvą judėjimą pagal muziką, improvizaciją balsu, spalvų ir formų derinius ir kt.

Drašinti išsakyti savo jausmus ir potyrius menine kalba per muziką, šokį ir vizualinius menus.

Lietuvių liaudies žaidimai, šokiai ir tautodailės elementai vaikų kūryboje.

Stiprinti savitą kūrybinę raišką neprimetant vaikams išankstinių meninės raiškos šablonų.

Estetinam suvokimui plėtoti skatinti išsakyti savo nuomonę apie savo ir kitų darbelius ar stebėtus meno kūrinius.

Lankyti pagal galimybes teatre, koncerte, meno darbų parodose, muziejuose ir kalbėti apie stebėtus ar išgirstus meno kūrinius.

Turinio apimtys:

Muzika ir šokis: muzika kasdienėje vaiko veikloje (muzikos klausymasis ir dainavimas); lietuvių liaudies dainelės; muzikos kalba (melodija, ritmas, tempas, dinamika); muzikos kūryba ir improvizacija (muzikos instrumentų ir kūno garsai); raiška judesiu ir šokiai (liaudies rateliai, žaidimai).

Vizualiniai menai: meninės raiškos priemonės (piešimas, tapymas, lipdymas, aplikavimas, lankstymas, karpymas, spaudavimas, konstravimas); raiška (spalva, linija, forma); tautodailės elementai;

3.5. MENAI

Meninė raiška

Vertybė nuostata	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	
Esminis gebėjimas	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	
Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaikų veikla
1 žingsnis	<p>Muzika, šokis Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklydžius, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.</p> <p>Žaidinimai, vaidyba Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.</p> <p>Vizualinė raiška Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.</p>	<p>Muzika, šokis Dainuojamos trumpos, vaiko pasauliui artimos dainos, lopšinės vaikui ir su vaiku. Žaidžiama, supama, kutenama, myluojama, jodinama, linksminamas vaikas specialiai šioms tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandoma jam pritarti, veikiama kartu. Judesiai atkartojami, palaukiama kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, ritmingai sūpuojamas, kilnojamas, judinamas jo rankos ir kojos.</p> <p>Žaidinimai, vaidyba Drąsinamas vaikas rodyti iniciatyvą, veikti ir tyrinėti. Kalbamasi įvairiomis emocijomis intonacijomis, naudojamas įvairus tempas. Teigiamas emocijas reiškia kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Žaidinimai kartojami keletą kartų.</p> <p>Vizualinė raiška Sudaromos sąlygos vaikams pamatyti žaismingą suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasiūloma vaikui saugiu, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų, kad veikdamas jomis patirtų džiaugsmą.</p>
2 žingsnis	<p>Muzika, šokis Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.</p>	<p>Muzika, šokis Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas gali išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuojamos su vaiku trumpos ir nesudėtingos, pasikartojančio teksto dainelės. Niūniuojama, kalbama vieno aukščio tonu atskiri garsai ar žodžiai. Parenkama įvairi muzika ir garsai, skatinanti vaikus judėti. Judant su vaikais išgaunami kūno perkusijos garsai (plekšnojama per šlaunis, pilvą, barbenama pirštais į grindis ar kt.). Suteikiama vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidžiama su</p>

	<p>Žaidinimai, vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).</p> <p>Vizualinė raiška Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūk- čioja, krykštuoja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).</p>	<p>jais, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Sudaromos galimybės kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais. Parūpinama medinių ir plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti.</p> <p>Žaidinimai, vaidyba Žaidžiant su vaikais reiškiamame savo jausmus, norus, rodomi judesiai ir veiksmai. Kalbama maloniomis, linksmomis intonacijomis. Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodoma, kaip galima veikti, skatinama vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų.</p> <p>Vizualinė raiška Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūloma pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skiriama daug dėmesio, pritariama žvilgsniu, šypsena, pagiriama, pasidžiaugiama pasiekimais. Sudaromos galimybės žaisti, tepinėti dažais, paišelioti, dėti spaudus kempinėle ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų.</p>
<p>3 žingsnis</p>	<p>Muzika Emocingai atliepia klausomus kūrinus (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinus) – šypsoi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.</p> <p>Šokis Mėgdžioja žaidimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p>Žaidimai, vaidyba Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius.</p>	<p>Muzika Klausoma su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių. Dainuojamos su vaikais įvairaus turinio dainos, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžiami muzikiniai žaidimai. Skatinama judėti pagal muziką einant, bėgant ar apsisukant. Vaikai aprūpinami nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais ar daiktais ir kartu su vaikais grojama ir klausomasi jų skleidžiamų garsų. Tyrinėjamos instrumentų ir daiktų garsinės galimybės, duodama vaikams laiko tyrinėti. Sudaromos sąlygos ir vaikai skatinami kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, mato ir girdi.</p> <p>Šokis Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vaikai skatinami šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaromos sąlygos judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką. Kviečiama vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptariamais jų pasirodymas, išryškinant teigiamas puses, taip vaikai ugdomi įveikti scenos baimę.</p> <p>Žaidimai, vaidyba Žaidžiant drauge su žaislais, reiškiamas įvairias emocijas, skatinama vaikus</p>

	<p>Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaimė kilusias emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdzius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>	<p>pasakoti, ką jie daro. Skatinama vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą. Rodoma vaikams veiksmus ir leidžiama improvizuoti, reikšti tuo metu, kylančias emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Skatinama pasakoti apie savo piešinį, tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. Stebimas vaiko raiškos procesas. Paprašoma papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengiamasi suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugiama. Pasiūloma eksperimentuoti kuo įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis. Kalbama apie tai, ką vaikas daro, skatinama išbandyti kitus būdus.</p>
<p>4 žingsnis</p>	<p>Muzika</p> <p>Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p> <p>Šokis</p> <p>Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.</p> <p>Žaidimai, vaidyba</p> <p>Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuojama. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar</p>	<p>Muzika</p> <p>Klausomasi su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir jie tyrinėjami pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuojamos su vaikais trumpos, aiškus ritmo bei originalios kūrybos dainos, jos imituojamos judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Tėvų pagalbą atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminami savo darbo muzikos instrumentai. Skatinama vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui ir kitiems žodžiams. Pastebimas ir įvertinamas vaikų bandymss kurti savo dainas, ritmus ar melodijas.</p> <p>Šokis</p> <p>Drauge su vaikais žaidžiami vaizduojamieji šokamieji žaidimai, skatinama juos interpretuoti, t.y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Šokdamas veikas perteikia istoriją Šokdamas vaikas tyrinėja šokio elementus –erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą.</p> <p>Žaidimai, vaidyba</p> <p>Parūpinama įvairių žaislų, daiktų. Parodoma, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinama aprenkti lėles pagal įsivaizduojamą personažą. Paskatinama kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūloma</p>

	<p>savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>	<p>vaikams patiems pažaisti teatrą. Nekoreguojamos vaiko emocinės raiškos (nereikalaujama iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginamos vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokoma pabaigus žaisti nusilenkti.</p> <p>Vizualinė raiška Laikomasi nuostatos, kad kurdamas vaikas mokosi. Vaikas pats atranda kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas. Lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukuriamas šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintas. Skatinama žaislingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.</p>
<p>5 žingsnis</p>	<p>Muzika Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilsius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p> <p>Šokis Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p>	<p>Muzika Sudaromos sąlygos vaikams girdėti gyvą muziką, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinama vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto ar muzikinio spektaklio. Dainuojamos su vaikais vienbalsės ir dialoginės dainos. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritari dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Drauge su vaikais kuriami ritmai, melodijos ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentais. Paskatinama vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama ir pagiriami vaikai už jų originalumą, drąsą ir norą kurti.</p> <p>Šokis Drauge su vaikais šokami paprasti savo forma, t. y. sukamjieji rateliai. Vaikų sugalvotos judesių sekos rodomos visiems ir klausoma vaikų, ką jie matė. Padedama vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartojamos frazės, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.</p>

	<p>Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.</p> <p>Vizualinė raiška Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).</p>	<p>Vaidyba Padedama vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais. Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinama patiems vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Klausinama, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas. Stebima vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaidžiami muzikiniai žaidimai ir rateliai, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaromos pauzės, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugiama vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukiamas vaikas į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausinama jo nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus.</p> <p>Vizualinė raiška Turtinama vaiko patirtis, gausinama įspūdžiais, skatinama tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, tyrinėjamos kūno galimybės (gali lankstyti, šokinėti, suktis), stebimi kitų judesiai (šokėjų, sportininkų), patys vaikai išbando įvairius judesius ir pozas. Kalbama su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuojama, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrimasi jo sumanymais, pagiriamas už išradingumą ir kt. Drąsinama kurti smulkesnes detales, gamtines medžiagas, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas. Skiriama pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatomi vaikų kūrybingumą skatinantys meno projektai. Sudaromos sąlygos kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis (pvz ant šaligatvio, smėlyje, plunksna). Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.</p>
<p>6 žingsnis</p>	<p>Muzika Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p>	<p>Muzika Sudaromos vaikams sąlygos klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausoma tylos, triukšmo, lyginami jų skirtumai. Dainuojamos su vaikais įvairaus turinio dainos ir skatinami vaikai dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokoma vaikus dvibalsio</p>

Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas dainėles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.

Šokis

Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukš- tai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.

Vaidyba

Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.

Vizualinė raiška

Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniiais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės

dainavimo, dainuojant trumputes dainėles kanonu. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Grojama kartu ir paskatinama vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre, išsirinkamas dirigentas, kuris diriguoja orkestrui. Pamokomi vaikai sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokoma dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinamasi dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiami muzikiniai dialogai, vietoje kalbos dainuojama. Improvizuojama, kuriami judesiai kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.

Šokis

Atliekami, parenkami nesudėtingos struktūros folkloriniai žaidimai, rateliai. Naudojama ir kitų tautų folklorinė medžiaga, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Galima pasirinkti autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, bet žiūrima, kad nebūtų sudėtingų judesių. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.

Vaidyba

Vaikai skatinami žaisti –vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūlomos savos idėjos, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva. Pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodoma, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Kartais įdomesnis teatrinis rekvizitas (nekasdieniška skrybėlė, didelė dėžė ir pan.) tyčia padedama aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai.. Žaidžiami muzikiniai žaidimai ir rateliai, sudaromos sąlygos vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.

Vizualinė raiška

Suteikiama galimybė pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsižiūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami,

	<p>technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.</p>	<p>aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus –rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. Palaikomas unikalus vaiko gebėjimas vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybė vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinama sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį. Eksperimentuojama ir atidžiau įsižiūrima į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes. Padaromi vaikams patikusių fragmentų atspaudai. Sudaroma galimybė netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes, atliekant eksperimentą. Dadrąsinami vaikai įvairiapusei kūrybinei raiškai, naudojant kompiuterį, fotoaparata, multimediją kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupiami elektroniniai arba popieriniai vaikų kūrybos albumai (kompiuteriniai piešiniai, sukurtų kompozicijų nuotraukos ir kt.).</p>
Estetinis suvokimas		
Vertybinė nuostata	Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	
Esminis gebėjimas	Jaučia, suvokia ir apibūdina elementarius muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno ypatumus, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo pastebėjimais ir kitų kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais, vertinimais.	
1 žingsnis	<p>Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.</p>	<p>Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidžiama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmais reiškiamas emocijas. Suteikiama vaikui galimybė sureaguoti savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojai. Būnama šalia vaiko, kartu su juo džiaugiamasi, padrąsinami jo bandymai, pamokinama, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriama jauki aplinka, kurioje vaikų akių lygyje išdėstomi vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.</p>
2 žingsnis	<p>Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.</p>	<p>Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinamos teigiamos, džiugios emocijos ir slopinami neigiamų emocijų proveržiai. Leidžiama vaikams stebėti šoki gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų laisvai kūnu reaguoti į sukkeliamus įspūdžius. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškiai rodoma, kaip galima veikti, tarytum</p>

		žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijos reiškiamos sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiama vaikams suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų. Išdėliojami piešiniai vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų laisvai prieiti ir juos apžiūrėti. Pagiriama, pasikalbama apie vaiko kūrinėlį. Suteikiama jam galimybė pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Sudaromos galimybės vaikui matyti gražius aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.
3 žingsnis	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguojama girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygeles, iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Klausoma įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų. Vėliau jie kartu aptariami. Pažiūrėjus drauge šokį, užduodama mąstymą skatinantys klausimai. Kartu su vaikais žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi jų įrašų. Užduodami klausimai ir skatinama atpažinti vaizduojamą pasaką. Skatinamas savarankiškas vaiko pasakojimas. Džiuginami vaikai ir padedama jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinama atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, stebimi trumpi vaidinimai (daug kartų tas pats). Nuolat stebimas vaikas tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu vaikas pakalbinamas, paklausiamas, kas jam gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildomas jo vertinimas įvairiais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas.
4 žingsnis	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguojama (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygeles, iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguojama į kitų nuomonę.	Sudaroma galimybė vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiamas dėmesys į vaiko posakius, kad nori ką nors daryti, palaikomas jo noras, pasidžiaugiama, pagiriama. Paprašoma vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. Įsiklausoma į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakojama, apie ką bus vaidinama. Atkreipiamas vaiko dėmesys į pabaigą, paklausiamas, kokia ji – laiminga ar liūdna? Padedama pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus, keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbama, kokius potyrius pavyko parodyti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausiamas, kaip jam gražiau. Sudaromos sąlygos klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinama reikšti savo išgyvenimus. Būnama greta vaiko kai apžiūrinėjami meno kūriniai, daiktai, žaislai. Ugdomas estetiškas jautrumas – pritariama ar papildomas jo išsakytos mintys. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojami žodžiai „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai išgirstų ir pradėtų suprasti, kas yra gražu. Kalbama su vaiku apie spalvas paletėje, tyrinėjami spalvų maišymosi efektai. Stebima, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipiamas vaikų dėmesys į tai,

		kas gražu, gera nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. Padedama vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi. Pritariama, padrašinama testuoti savo kūrybą.
<p>5 žingsnis</p>	<p>Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<p>Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiamas muzikos kūrinių grožis. Skatinama vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje. Kartu su vaikais žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrimi animaciniai filmukai. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Skatinama stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdosi veikdamas, kurdamas, kalbėdamas apie tai, aiškindamas. Vaikai sudominami patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausomas vaikas ir pats pasakoja apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuojama, ką dailininkas norėjo pasakyti. Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl skatinama vaikus įvairiausiais būdais pamatyti ir pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. Nuolat ugdomas vaikų estetinis skonis, atkreipiamas dėmesys į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką. Skatinami vaikai domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptariamasi turinys, nuotaika ir muzikos instrumentų tembrai. Sugalvojama įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo video įrašai, klausomas audio įrašas, pasakojama draugui „telefonu“ ir kt. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Sudaroma galimybė vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios –dekoratyvinės dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, šventėse, tradiciniuose renginiuose. Paskatinamas kiekvienas išsakyti savo nuomonę. Kasdienėje veikloje suteikiama galimybė suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. Prašoma papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikiami į meninius sprendimus orientuoti klausimai, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“</p>

6 Žingsnis

Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.

Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau įvairesnių muzikinių ir vaidybinių renginių, koncertų, lankyti parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbama apie patirtus įspūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugiama pastebėtu grožiu. Užduodama kuo daugiau atvirų klausimų (kas įsiminė? ką pajutai?) Žiūrima lėlių ir dramos vaidinimų, klausomasi jų įrašų, skatinama pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijas, poelgius, veiksmus, lydinčios muzikos, kostiumų, dekoracijų detales. Sudaroma galimybė vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruojami vaiko kūrinių albumai. Palaikomas ir skatinamas vaiko noras siekti grožio, parodomi kitiems, užrašomi vaiko pasakojimai ir prisegami prie demonstruojamo darbelio, kad pamatyti, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas. Skatinami vaikai aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausiama, ar yra tokių, kuriems nepatiko ir taip leidžiama suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinama pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. Skatinama geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašoma pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą. Sudaromos sąlygos suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Gėrimasi gerai atliktu darbu, išsakoma nuomonė apie prastą. Pratinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant jai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Kalbama, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kuriami ir realizuojamii įvairūs projektai. Dažnai klausoma įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinami vaikai susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduodami klausimai apie skambėjusią muziką, atlikėjus. Siekiama, kad vaikas ugdytūsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tam tinkamiausių būdų. Skatinamos diskusijos apie įvairaus meno kūrinius.

4. Į visas ugdymo (si) sritis integruojami gebėjimai

Inicjatyvumas ir atkaklumas

Vertybinė nuostata	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	
Esminis gebėjimas	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
1 žingsnis	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Pastebima vaiko rodoma iniciatyva ir ji palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Priimami vaiko siūlomi žaidimai. Žaidžiami žaidinimai su vaiku tol, kol jis to nori. Siūlomi žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (pvz., sukaišioti detales į atitinkamas ertmes ir kt.).
2 žingsnis	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. Žaidžiama, kas nors veikiama vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
3 žingsnis	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtojas pats žaidžia įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinami vaikai pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. Siūlomos vaiko poreikius atitinkančios priemonės veiklai. Nuolat praturtinama grupė kuo nors nauju, pasiūloma vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiami vaikai iš akių. Kai tik įmanoma, palaikomi vaiko norai, patraukliai pasiūloma jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4 žingsnis	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo	Palaikomas vaikų veiklos sumanymas, padedama sumanymus išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūlomos vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. Palaikomi vaikai, kurie bando išsūkį įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitis, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyva atlikti nesudėtingus

	pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padėsinimo.	darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisegti.
5 žingsnis	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Skatinami vaikai turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veikla vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojanti idėja, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlomos užduotys, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius. Pagalba vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiama keletas alternatyvių pasiūlymų, skatinantys bandyti daug kartų.
6 žingsnis	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Sudaromos sąlygos grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbėlių. Pasiūloma vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupėlių veiklai. Pastebimi vaiko sumanymai, jie palaikomi, padedama juos išplėtoti. Skatinami vaikai pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlomi vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujantys darbai, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sągą, prisukti veržlę ir pan.
Tyrinėjimas		
Vertybinių nuostatų	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	
Esminis gebėjimas	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
1 žingsnis	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje- laikoma žaidimo priemonėmis. Kūdikui sudaromos galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. Vaikai paguldomi ar pasodinami taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. Sudaromos sąlygos pajauti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Vaikams pajusti ir tyrinėti duodamos įvairios medžiagos, formos. Skatinami žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.
2 žingsnis	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikams sudaromos sąlygos aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. Duodami įvairūs tinkami žaisti daiktai ir žaislai, kurie skatina atlikti tiek stambiusius, tiek smulkiuosius judesius. Sudaromos sąlygos

		naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. Nuo mažumės mokoma atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
3 žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Skatinama žaisti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaromos galimybės surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikiama knygų ir paveikslėlių apie įvairius kasdienio gyvenimo aspektus. Skiriama laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4 žingsnis	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).	Ugdymo programa ir aplinka kuriama taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinami nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
5 žingsnis	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	Vaikai skatinami stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Sudaromos galimybės suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kitą ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikiamos tinkamos knygos, paveikslai, plakatai, žemėlapiai, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.
6 žingsnis	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybės išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti	Sudaromos sąlygos ir skatinama tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projektinė veikla, skirta ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokinami vaikai fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Grupėje yra mikroskopas, lupa ir kiti galimi prietaisai, skirti tyrinėti, mokomi ir skatinami vaikai jais savarankiškai naudotis. Vaikai skatinami, kad patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklausia suaugusiųjų, kurie gali padėti.

	juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	
Problemu sprendimas		
Vertybinių nuostata	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	
Esminis gebėjimas	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
1 žingsnis	Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Padrąšinamas vaikas savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Padedama vaikui rasti naujų bendrų sprendimų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiamas dėmesys, nuraminama.
2 žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Drąšinamas vaikas įvairiais žodžiais ir posakiais. Patariama, kaip reikia elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojamos vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmės. Šiek tiek padedama vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3 žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Skatinami vaikai imtis sudėtingos veiklos pagal jų galimybes. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jis drąšinamas. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausimų pagalbą skatinamas vaikas pačiam rasti sprendimą. Po nesėkmės pateikiami keli sprendimo būdai, padedantys įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
4 žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Komentuojami vaikų taikyti problemų sprendimo būdai ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Vaikams susidūrus su problema, skatinama juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Drąšinami vaikai kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padedama jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5 žingsnis	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.	Siūlomos vaikams sudėtingos veiklos, drąšinama jos imtis, bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitomi kūriniai apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma

	Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	visų padėti rasti geriausią sprendimą. Padedama vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6 žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Užduodami vaikams atvirieji klausimai, padedantys apmąstyti problemą: <ul style="list-style-type: none"> – Kas atsitiko? – Kodėl taip atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti? Vaikui susidūrus su problema, klausiama: <ul style="list-style-type: none"> – Ką tu darei? – Ar tai padėjo įveikti problemą? – Ką dar galima padaryti? – Ar tai padės įveikti problemą? Siūlomos vaikams probleminės užduotys, kurias turėtų įveikti jie patys.
Kūrybiškumas		
Vertybinių nuostata	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	
Esminis gebėjimas	Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	
1 žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų išpūdžių. Aplinkoje gausu smalsumą žadinančių dalykų- kurie keltia smalsumą ir atkreipta dėmesį. Suteikiama galimybė apžiūrinėti aplinką pasitelkiant 5 pojūčius: skonėtis, klausytis, uosti, paliesti ir pajusti aplinką. Duodama žaisti su įvairių spalvų, tekstūros ir formų žaislais. Leidžiama klausytis įvairių garsų, suteikiama galimybė užuosti įvairius kvapus.
2 žingsnis	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.	Parūpinama įvairių ir atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, skirtingų formų, tekstūros ir spalvų medžiagų, objektų, skleidžiančių garsus. Naudojami žaislai, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią. Naudojami garsus skleidžiantys žaislai. Parūpinama priemonių ir skatinama veikla, grindžiama visų pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūloma žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
3 žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Kuriama džiaugsminga, saugi, laisva aplinka, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūlomi žaidimai su vandeniu. Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apdengus vaikams

		leidžiama braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. Skatinama klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Vaikai skatinami pasirinkti kuo įvairesnių sprendimų. Veikla organizuojama patalpose ir lauke. Skatinama vaikus savarankiškai statyti smėlio pilis, jų dekoravimui naudoti gamtos medžiagą.
4 žingsnis	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Skatinama išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą ar priemonę galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės ir laiko, pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. Lavinamas kūrybinis mąstymas –lankstumas, gausumas, detalumas, originalumas. Klausinama: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti? ką dar tai galėtų reikšti? Prašoma kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, vaikas skatinamas išsakyti originalias mintis. Skatinama džiaugtis savo kūriniais. Vaiko prašoma drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. skatinama idėjomis pasidalinti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami. Aptariama, ką naujo ir originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. Giriama įdomiausi vaikų posakiai ir klausimai.
5 žingsnis	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	Skatinamas kūrybiškumas, užduodama daug atvirų klausimų, kad kuo daugiau būtų įvairesnių idėjų. Ugdomas originalumas – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinama fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų. Ugdoma fantazija, žaidžiant ir kuriant įvairias situacijas. Skatinama atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pasiūloma įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. Skatinama dalytis praecityje išgyventa patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiiais su kitais vaikais. Priimami ir palankiai vertinami visi atsakymai, bet kokio lygio veiklos rezultatai, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. Pateikiama įvairių medžiagų, žaislų ir priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus dirbant individualiai ar grupelėse. Skatinama kartu priimti sprendimus. Organizuojami projektai, grupinė veikla. Mokoma mokytis dirbti grupėje. Mokoma kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai įvairiuose situacijose. Mokoma dalytis idėjomis.

6 žingsnis	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, išivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	Skatinamas tolesnis divergentinis mąstymas: užduodant klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“Skatinama pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius, augalų ir paukščių gyvenimą. Nuolat atkreipiamas dėmesys į skirtingus žmogaus jausmus. Taikomi metodai ir būdai: smegenų audrinimas, fantastiniai klausimai. Prašoma išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų. Kuriama žaidybinė ir tyrinėjimo aplinka, suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų. Skatinama perkurti pasakas (pvz, kas būtų jei vilkas būtų ragana).
Mokėjimas mokytis		
Vertybinių nuostatų	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.	
Esminis gebėjimas	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	
1 žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Palaikoma priežiūros tvarka, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai . Kalbinamas kūdikis, rodomi jam įdomūs žaislai ar daiktai, sudaroma galimybė judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti. Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbama su juo, rodomi ir įvardijami daiktai, veiksmai su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.
2 žingsnis	Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksma. Stebi, mėgdžioja, klausia.	Pripažįstama, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. Pastebimi vaikų ketinimai, jie įvardijami:– Tu nori paimti smėlio formelę ir iškepti pyragą? Jei reikia, padedama įgyvendinti. Duodami toki žaislai, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Leidžiama vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrima pozityviai, išklausomi vaikai, skatinami, džiaugiamasi tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. Žaislai ar žaidimui tinkami daiktai parinkami taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.
3 žingsnis	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ko išmoko.	Atkreipiamas dėmesys į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kuriamos sąlygos vaikui mokytis. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaromos visos sąlygos tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikai drąsinami inicijuoti žaidimus. Kuriamas prasmingas ir, kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekstas. Pvz., šluota šluojamas

		takelis, o šlapia šluoste valoma siena. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisega sagas, bėgioja, sudėlioja dėlionę.
4 žingsnis	Pasako, parodo, ką nori išmolti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Pastebimos situacijos, kuriose vaikas nori ko nors išmolti. Skatinama pasakyti, ko jis nori išmolti, sudaromos sąlygos mokytis to, ko jis nori. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrašinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbama su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko išmoko.
5 žingsnis	Norėdamas ką nors išmolti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drašiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikai drašiniami sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatomos įvairios veiklos, kurios padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtojamas jų refleksijos gebėjimas.
6 žingsnis	Kalba apie tai, ką norėtų išmolti, ką darys, kad išmoltų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drašiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	„Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbama su vaikais, ko jie nori išmolti, kaip jie gali mokytis, pastebimas vaiko norai ir sudaromos sąlygos to išmolti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). Sudaromos sąlygos vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Supažindinami vaikai su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. Kalbamasi su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.

5. VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMŲ BEI PAŽANGOS STEBĖJIMAS IR VERTINIMAS

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų stebėjimas ir vertinimas yra atliekamas vadovaujantis lopšelio-darželio ugdymo programa ir joje išdėstytais esminiais vaiko pasiekimais. Atsižvelgiama į bendruosius vaikų raidos dėsningumus ir, siekiant pasitikslinti, kuriame savo raidos etape yra vaikas, į pagalbą pasitelkiamas „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų applančas“. Atsižvelgiant į tai, jog to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis dėl kiekvieno vaiko individualios patirties, skirtingo ugdymosi stiliaus, temperamento, vaiko pasiekimai vertinami remiantis kiekvieno vaiko asmenine pažanga.

Vaiką geriausiai pažįsta jo tėvai. Todėl pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą pedagogams svarbu kuo geriau pažinti vaiką. Išsiaiškinti, kas jam pavyksta gerai, kokius žaidimus mėgsta žaisti, kuo domisi, kokios šeimos tradicijos ir lūkesčiai. Tai padeda numatyti, kokius gebėjimus reikėtų lavinti ar tobulinti.

Ugdymo įstaigoje susitariama, kaip bus vertinami vaiko pasiekimai. Vaiko ugdymosi pasiekimai nuolat stebimi, vertinami, kaupiami sutarta forma ir aptariami individualiai su vaikais, jų tėvais. Vaiko pasiekimų vertinimas vyksta cikliškai, žemiau pateikiamas pasiekimų vertinimo ciklas:

VAIKŲ PASIEKIMŲ VERTINIMO CIKLAS



Vertinamo ciklas atskleidžia esmines pasiekimų vertinimo principus, t.y., vertiname, kad:

- pažintume vaiko ugdymosi poreikius, interesus, pomėgius, galias, stilių, charakterio ypatumus, kultūrinius skirtumus;
- atskleistume vaiko pastangas ir pažangą bei skatintume jo ugdymąsi;
- apmąstytume įgyvendintus individualius vaiko ugdymosi tikslus ir uždavinius;
- planuotume tolesnio ugdymo perspektyvas individualiai kiekvienam vaikui ir vaikų grupei;
- apibendrinę sukaupią vertinimo informaciją, koreguotume ugdymo planus;
- pateiktume vertinimo informaciją vaikui, vaiko tėvams ir kitiems ugdytojams.

Vaiko pasiekimai vertinami nuolat, suteikiant vaikui grįžtamąjį ryšį apie tai, kaip jam sekasi. Apibendrinamieji vaiko pasiekimų vertinimai atliekami du kartus metuose: metų pradžioje, kai siekiame pažinti naujai atvykusio į grupę vaiką ar, kaip paaugo ir pasikeitė vaikai per vasaros laikotarpį; mokslo

metų pabaigoje – kokią pažangą vaikas yra padaręs, atsižvelgiant į tai, kaip pavyko pasiekti tai, kas buvo suplanuota.

Informacija, rodanti vienos ar kitos vaiko ugdymosi srities pasiekimus yra fiksuojama vaiko aplanke, kuriame gali būti kaupiami vaiko darbeliai, užrašytos vaikų mintys, nuotraukos, filmuoti vaikų veiklos fragmentai. Vyresnio amžiaus vaikams gali būti vedamas vaiko dienoraštis, kuriame užrašoma, kas vaikui buvo įdomu, kaip jam sekėsi, kas pavyko. Vaiko aplanke pradedamas kaupti nuo jo atvykimo į ugdymo įstaigą iki kol baigs priešmokyklinio ugdymo programą. Naudojant įvairius vaiko pasiekimų vertinimo duomenis, stebima, kaip auga vaiko gebėjimai, kokia daroma pažanga.

Vaiko pasiekimų aplanke galimas turinys:

- Informacija apie vaiko polinkius ir interesus: auklėtojos pastebėjimai, nuotraukos, garso ir vaizdo įrašai apie vaiko mėgstamas veiklas, pokalbiai su tėvais, anketos ir kt.
- Informacija apie vaiko pasiekimus skirtingose ugdymosi srityse: vaiko įvairios veiklos momentų įrašai, nuotraukos, darbeliai, pavyzdžiui, keverzonės, raidžių elementai, sukurtos knygelės, užduotėlės, piešiniai, lankstiniai ir kt.
- Apibendrinamasis vaiko pasiekimų aprašas (pirmasis pateikiamas baigiantis rugsėjo mėn. ir antrasis – baigiantis gegužės mėn.).

Vaiko tėvai ir ugdytojai susitaria, kaip bus aptariami vaiko pasiekimai. Tai galima daryti įvairiai, pavyzdžiui, sutartu laiku kalbamasi individualiai, siunčiami trumpi pranešimai ar laiškai elektroniniu paštu ar žinute ir pan.

Prasminga vaiko pasiekimus aptarti ir namuose. Tėvų nuomonė vaikui labai svarbi.

Aptarinėdami vaiko darbelius tėvai gali užrašyti vaiko reakcijas, komentarus, mintis. Šia informacija dalytis su vaiko ugdytojais, suteikiant galimybę dar geriau pažinti vaiką, jo galias, pasiekimų augimą bei numatant tolesnius ugdymosi siekius. Pastebima, jei vaiko tėvai ir ugdytojai nuolat bendrauja, aptaria, kaip vaikui sekasi, ko dar reikėtų siekti, vaiko pasiekimai gerėja.

VAIKO APRAŠAS
VILNIAUS DARŽELIS-MOKYKLA „VILIJA“
VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMŲ BEI PAŽANGOS VERTINIMO LENTELĖ

Vaiko vardas ir pavardė

Grupė

Vertinimo data.....

Vaiko amžius.....

Vertinimo data

Vaiko amžius.....

Kompetencijos	Ugdymo sritis	Vaiko pasiekimų žingsniai													
		Ruduo							Pavasaris						
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
SOCIALINĖ	Emocijų suvokimas ir raiška														
	Savireguliacija ir savikontrolė														
	Savivoka ir savigarba														
	Santykiai su suaugusiais														
	Santykiai su bendraamžiais														
SVEIKATOS	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai														
	Fizinis aktyvumas														
KOMUNIKAVIMO	Sakytinė kalba														
	Rašytinė kalba														
PAŽINIMO	Aplinkos pažinimas														
	Skaičiavimas ir matavimas														
	Tyrinėjimas														
	Mokėjimas mokytis														
	Iniciatyvumas ir atkaklumas														
	Problemų sprendimas														
MENINĖ	Meninė raiška														
	Estetinis suvokimas														
	Kūrybiškumas														

Auklėtojas

.....

7. LITERATŪRA

1. 2014 m. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“
2. 2015m. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro „Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos“
3. Lietuvos Respublikos seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745. Valstybinė švietimo 2013 –2022 metų strategija.
4. Monkevičienė O. (2003). Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba.
5. Rauckis J., Drungelienė D. (2003). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos. Vilnius: Kronta
6. D. T. Dodge, S. Rudick, K. Berke (2008). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika.
7. D. T. Dodge, L.J. Colker, C. Heroman (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika.
8. Grinevičienė N. (2002). Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa.
9. Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymu 2011 m. liepos 24 d.
10. https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf
11. <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf>

